

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**на тему: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО
УКРАЇНОМОВНОГО СЕРЕДОВИЩА МІЖ ЗАКЛАДАМИ ДОШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ ТА РОДИНАМИ**

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0532-з-3
спеціальності 053 – Психологія
Потоцький Богдан Андрійович
Керівник: к. психол. н., доц. Губа Н. О.
Рецензент: к. психол. н., доц. Железнякова Ю. В.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра психології
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 053 Психологія
Освітня програма Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

к. психол. н., доцент. Н. О. Губа

« _____ » _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Потоцькому Богдану Андрійовичу

Тема роботи «Психологічний аспект формування єдиного українського середовища між закладами дошкільної освіти та родинами

керівник роботи Губа Н. О. к. психол. н., доцент кафедри психології

затверджені наказом ЗНУ від «26» 09 2023 року № 1504-с

2. Строк подання студентом роботи _____
3. Вихідні дані до роботи аналіз психолого-педагогічної літератури.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки: з'ясувати теоретико-психологічні та практичні аспекти умов формування єдиного українського середовища та ефективні форми і методи роботи з педагогами, дітьми та батьками;
визначити психологічний вплив інноваційних комунікативно-мовленнєвих технологій, інтерактивних форм взаємодії з батьками на процес формування даного середовища; запропонувати проєкт з формування єдиного українського середовища між ЗДО та родинами, проаналізувати вплив та ефективність запропонованих форм і методів роботи з педагогами, дітьми, батьками.
5. Перелік графічного матеріалу: 3 таблиці, 1 малюнок

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання Видав	Завдання прийняв
Вступ	Губа Н.О., доцент		
Розділ 1	Губа Н.О., доцент		
Розділ 2	Губа Н.О., доцент		
Висновки	Губа Н.О., доцент		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	січень –лютий 2023 р.	Виконано
2	Робота над вступом	березень 2023 р.	Виконано
3	Робота над першим розділом	квітень-травень 2023 р.	Виконано
4	Робота над другим розділом	липень 2023 р.	Виконано
6	Написання висновків	вересень 2023 р.	Виконано
7	Передзахист	жовтень 2023 р.	Виконано
8	Нормоконтроль	листопад 2023 р.	Виконано

Студент _____ Б.А. Потоцькому

Керівник роботи _____ Н.О. Губа

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О. М. Грединарова

РЕФЕРАТ

Магістерська 62 джерела, 5 додатків, 67 сторінок, 1 рисунок, 3 таблиці.

Об'єктом даного дослідження є психологічні засади процесу формування єдиного україномовного середовища у закладах дошкільної освіти та родин.

Предмет дослідження – психологічні технології роботи з педагогами та батьками щодо умов формування єдиного україномовного середовища.

Мета даного дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити психолого-педагогічні засади умов формування єдиного україномовного середовища між закладами дошкільної освіти та родинами.

Гіпотеза дослідження полягає у можливості створення єдиного україномовного середовища між закладами дошкільної освіти та родинами, за наявності певних психологічних та педагогічних умов, цілеспрямованого педагогічного впливу на дітей дошкільного віку у тісній взаємодії з родинами.

Методи дослідження: теоретичні; емпіричні; діагностичні; обсерваційні методи (побічне і пряме спостереження); статистичні (методи математичної обробки експериментальних даних (аналітичні розрахунки в межах методу експертної оцінки при визначенні ефективності педагогічних умов).

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає в розкритті сутності психолого-педагогічних проблем створення єдиного україномовного середовища між закладами дошкільної освіти та родинами, на основі теоретично обґрунтованого аналізу наукових джерел, створенні інтерактивного майданчика «Спілкуємось з радістю», висвітлення проблеми на сторінках соціальної мережі «Facebook» – консультативного центру для батьків «Діти і соціум розроблення конспектів та проведення інтегрованих занять педагогів з батьківським загалом та дітьми з метою пропагування культури українського мовлення.

УКРАЇНОМОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ, ЗАКЛАДИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ, РОДИНИ.

SUMMARY

Master's thesis on «Creation of a single Ukrainian-speaking space between preschool institutions and families»

Student of the magistracy of Pototsky Bohdan Andriyovych

Scientific supervisor candidate of pedagogical sciences, associate professor Guba Natalia Aleksandrovna

The general content of the work consists of two sections.

The introduction reveals the relevance of the study, the object, subject, purpose of the study, formulated the main tasks, the hypothesis has been allocated, the essence of the basic concepts of research has been determined.

Master's thesis consists of an introduction, two sections, in the first 2 units, in the second 5 units, conclusion, list of used sources (62 names), 4 applications. The total volume of work is 76 pages, of which the main text is 53 pages. The master's thesis contains 1 figures, 3 tables.

In the first section – «Theoretical aspects of psychological bases of formation of a single Ukrainian-speaking space in the institution of preschool education and families» (hereinafter – the abbreviation ZDO will be used) – on the basis of the analysis of scientific literature, psychological and pedagogical prerequisites and factors of formation of a single Ukrainian-speaking environment between ZDO and families are considered,

In the second section – «meaningful characterization of effective forms and methods of work on creating a single Ukrainian-speaking environment between ZDO and families» – the psychological and pedagogical influence of the use of innovative communication and speech technologies, interactive remote forms of interaction with parents, an integrated combination of different types of activities in the educational process to achieve the goal. The project on creation of a single Ukrainian-speaking environment between pre-school education institutions and families has been proposed.

The object of this study is the psychological foundations of the process of forming a single Ukrainian-speaking environment in pre-school education institutions and families.

The subject of the study is psychological technologies of work with teachers and parents regarding the conditions for the formation of a single Ukrainian-speaking environment.

The purpose of this study is to theoretically substantiate and experimentally test the psychological and pedagogical principles of conditions for the formation of a single Ukrainian-speaking environment between preschool institutions and families.

Research tasks:

- to find out the theoretical, psychological and practical aspects of the conditions for the formation of a single ukrainian-speaking environment and effective forms and methods of working with teachers, children and parents;
- to determine the psychological impact of innovative communication and speech technologies, interactive forms of interaction with parents on the process of formation of this environment;
- determine the criteria, levels and indicators of the formation of this environment in the interaction of teachers with children of senior preschool age and their families;
- To propose a project to form a single Ukrainian-speaking environment between ZDO and families, and to identify effective forms and methods of working with teachers, children, parents.

UKRAINIAN SPEAKING ENVIRONMENT, PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS, FAMILIES.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ОСНОВ ФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО УКРАЇНОМОВНОГО СЕРЕДОВИЩА МІЖ ЗАКЛАДАМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА РОДИНАМИ.....	13
1.1 Поняття та сутність єдиного україномовного простору та середовища.....	13
1.2 Психологічні основи формування єдиного україномовного середовища між закладом дошкільної освіти та родинах засобами інноваційних комунікативно-мовленнєвих технологій.....	18
РОЗДІЛ 2. ЗМІСТОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕФЕКТИВНИХ ФОРМ ТА МЕТОДІВ РОБОТИ ПО СТВОРЕННЮ ЄДИНОГО УКРАЇНОМОВНОГО СЕРЕДОВИЩА МІЖ ЗАКЛАДАМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА РОДИНАМИ.....	32
2.1 Інтеграція інформаційно-комунікативних технологій у сучасній системі дошкільної освіти.....	32
2.2 Інтерактивні форми взаємодії з батьками в закладах дошкільної освіти.....	36
2.3 Формування україномовної компетентності дітей дошкільного віку засобами інноваційних комунікативно-мовленнєвих технологій	40
2.4 Засоби формування єдиного україномовного середовища між закладами дошкільної освіти та родинами	48
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
ДОДАТКИ.....	66

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасні процеси розвитку нашого суспільства ставлять нові вимоги перед вітчизняною освітою. Розвивається тенденція пошуку нових підходів до виховання та навчання, реалізації інноваційних напрямків у діяльності закладів дошкільної освіти. Стратегічною метою сучасної освіти є формування високоосвіченої, інтелігентної, самодостатньої творчої особистості з інноваційним типом мислення і діяльності, здатної гідно відповісти на виклики життя нової епохи.

Багатонаціональність нашої держави потребує розширення та поглиблення роботи з національно-патріотичного виховання, яка потребує оновлення методології та змісту освіти загалом, і мовної зокрема, про що йдеться мова у законі України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [22] та державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») [20].

В Україні дошкільна освіта є обов'язковою частиною у системі безперервного навчання. Її функціонування регламентоване Конституцією України [32, ст. 10, 11], законами України: «Про освіту» [23], «Про дошкільну освіту» [24], Конвенцією ООН про права дитини [34], «Про охорону дитинства» [25].

В Законі «Про освіту» вказано, що дошкільне виховання здійснюється у сім'ї, закладах дошкільної освіти, у взаємодії з сім'єю та має на меті забезпечення фізичного, психічного здоров'я дітей, їх повноцінний розвиток, набуття життєвого досвіду, вироблення умінь, навичок, необхідних для навчання в школі [23].

Державна національна програма «Освіта XXI століття» орієнтує на взаємодію суспільного і родинного виховання дитини дошкільного віку: «Суспільне виховання покликане продовжувати повноцінний і всебічний розвиток дитини на засадах національної культури і духовності з урахуванням різноманітності національного складу та регіональних умов України. Воно доповнює родинне виховання і здійснюється у дошкільних закладах» [20].

У «Концепції національно-патріотичного виховання» зазначено, що «метою національно-патріотичного вихованням визначено становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності» [19].

В умовах широкомасштабної російсько-української війни мовне питання в Україні вийшло на новий рівень, оголило проблеми минулих років і навіть століть. Нині значна більшість українців усвідомлює, що мова – це консолідуючий фактор нації, складова національної ідентичності українського народу, гарант національної безпеки і суверенітету України., і хоча значна частина населення з початком воєнних дій свідомо перейшла на українську мову, залишається категорія громадян, яким важко це зробити в силу певних обставин та психологічної неготовності до здійснення переходу на українську мову. Тому продовжує набирати в обертів в Україні «Стратегія популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава» [52], а також існує потреба у продовженні системної роботи у напрямку ствердження української мови як державної в усіх закладах освіти.

Особливе місце дана робота займає у сфері дошкільного виховання, оскільки дошкільна освіта є фундаментом подальшої системи неперервної освіти в Україні. Від рівня засвоєння комунікативно-мовленнєвих навичок дітей дошкільного віку багато в чому залежить їх успішна психологічна адаптація до шкільного навчання, розвиток соціальних навичок тощо.

У новій редакції Базового компонента дошкільної освіти передбачено оволодіння українською мовою як державною на рівні вільного спілкування з іншими дітьми і дорослими, виховання інтересу та позитивного ставлення до української мови. Засвоєння дітьми рідної мови охоплює формування практичних мовленнєвих навичок, удосконалення комунікативних форм і функцій мовної

діяльності (на основі практичного засвоєння засобів мови), а також формування усвідомлення мовної дійсності. Освітня лінія Базового компонента дошкільної освіти «Мовлення дитини» передбачає засвоєння дитиною культури мовлення та спілкування, елементарних правил користування мовою у різних життєвих ситуаціях. Оволодіння мовою як засобом пізнання і способом людського спілкування є найвагомим досягненням дошкільного дитинства. Мовленнєве виховання забезпечує духовно-емоційний розвиток дитини через органічний зв'язок із національним вихованням [1].

Однією з головних умов оволодіння дітьми рідної української мови є формування практичних мовленнєвих навичок, удосконалення комунікативних форм і функцій мовленнєвої діяльності, а також формування усвідомлення мовної дійсності, яке може бути названим лінгвістичним розвитком дитини.

Пандемія на COVID-19, введення в Україні воєнного стану позначилося на всіх сферах людського життя. Особливих змін зазнала освітня галузь, зокрема дошкільна. Чимало закладів дошкільної освіти не працюють, велика кількість закладів організують освітній процес дистанційно, є заклади, які працюють у звичному режимі, але це незначна кількість. За таких умов зазнали змін й організація роботи з педагогічними кадрами, й особливо з батьками та дітьми.

Тому на сьогодні актуальними завданнями розвитку дошкільної освіти в складних психологічних та життєвих умовах є:

- оновлення змісту, форм і методів дошкільного виховання, відповідно до вікових особливостей дітей та психологічного стану дітей;
- розвиток та поглиблення інтеграції родинного і суспільного дошкільного виховання;
- оновлення психолого-педагогічних підходів до навчально-виховного процесу в закладах дошкільної освіти в умовах дистанційного навчання з урахуванням психологічного стану дітей та їх батьків, фізичного стану здоров'я, природних задатків дитини тощо;

- впровадження інноваційних комунікативно-мовленнєвих технологій для стимулювання розвитку україномовної компетентності дітей та родин;
- оновлення та розробка ефективних інтерактивних дистанційних форм взаємодії з родинами.

Вибір зазначеної теми дослідження зумовлено соціальними потребами суспільства, освітніми реформами й потребами у виведенні на новий рівень національної свідомості та національно-патріотичного виховання.

Об'єктом даного дослідження є психологічні засади процесу формування єдиного україномовного середовища у закладах дошкільної освіти та родин.

Предмет дослідження – психологічні технології роботи з педагогами та батьками щодо умов формування єдиного україномовного середовища.

Мета даного дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити психологічні засади умов формування єдиного україномовного середовища між закладами дошкільної освіти та родинами.

Завдання дослідження:

- з'ясувати теоретико-психологічні та практичні аспекти умов формування єдиного україномовного середовища та ефективні форми і методи роботи з педагогами, дітьми та батьками;
- визначити психологічний вплив інноваційних комунікативно-мовленнєвих технологій, інтерактивних форм взаємодії з батьками на процес формування даного середовища;
- визначити критерії, рівні та показники сформованості даного середовища у взаємодії педагогів з дітьми старшого дошкільного віку та їх родинами;
- запропонувати проєкт з формування єдиного україномовного середовища між ЗДО та родинами, проаналізувати вплив та ефективність запропонованих форм і методів роботи з педагогами, дітьми, батьками.

Методологічними засадами дослідження виступили: положення філософії про перехід кількісних змін в якісні; взаємозв'язок свідомості, діяльності і мови; вчення психологів про усвідомлення дитиною мови (Р. Левіної, Ф. Сохіної), положеннях засновників соціологічного напрямку в мовознавстві (Д. Дідро, Ж.-Ж. Руссо, М. Бреалья, П. Лафарга, Ф. де Сосюра, А. Сенс тощо).

Теоретичними засадами дослідження стали:

- теорія мовленнєвої діяльності (Ф. де Сосюра, Л. Щерби);
- проблема розвитку словника слугувала предметом наукового інтересу широкого кола психологів, психолінгвістів, лінгводидактів різних часів, які досліджували особливості розвитку словника дітей, змістові та процесуальні аспекти організації словникової роботи в дошкільних закладах за основними її напрямками. Аналіз наукової літератури показав, що збагачення словника дітей дошкільного віку вивчали Л. Алексеєнко-Лемовська, А. Богуш, Н. Кирста, С. Макаренко, Ю. Руденко та ін.;
- особливості становлення і розвитку словника дітей упродовж дошкільного дитинства – О. Аматыєва, О. Ковшар, В. Коник, Н. Кудикіна, О. Трифонова та ін.;
- особливості словникової роботи з дітьми дошкільного віку в різних видах діяльності – Л. Глухенька, М. Івашиніна, К. Крутій, Т. Науменко;
- розвиток методичної науки здійснюється завдяки таким науковцям, як О. Біляєв, А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Гавриш, Н. Голуб, О. Горошкіна, Т. Донченко, С. Караман, Т. Котик, Л. Паламар, М. Пентилюк, Т. Симоненко, І. Хом'як, О. Хорошковська.

Відповідно до мети та завдань магістерської роботи було використано комплекс взаємопов'язаних методів дослідження: аналіз наукових джерел, спостереження, анкетування, синтез, систематизація матеріалу, зіставлення, узагальнення, аналіз результатів дослідження.

Гіпотеза дослідження полягає у можливості створення єдиного українського середовища між закладами дошкільної освіти та родинами, за наявності певних психологічних та педагогічних умов, цілеспрямованого

педагогічного впливу на дітей дошкільного віку у тісній взаємодії з родинами. Проблематика даного питання пов'язана з російськомовною особливістю Запорізького регіону.

Методи дослідження:

- теоретичні (аналіз наукових робіт, статей, навчально-методичних посібників);
- емпіричні (педагогічний експеримент для перевірки висунутої гіпотези);
- діагностичні (анкетування, моніторинги, бесіди...);
- обсерваційні методи (побічне і пряме спостереження) та вивчення педагогічних умов, форм, методів діяльності різних педагогічних колективів на формування єдиного україномовного середовища між ЗДО та родинами;
- статистичні (методи математичної обробки експериментальних даних (аналітичні розрахунки в межах методу експертної оцінки при визначенні ефективності педагогічних умов).

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає в розкритті сутності психолого-педагогічних проблем створення єдиного україномовного середовища між закладами дошкільної освіти та родинами, на основі теоретично обґрунтованого аналізу наукових джерел, створенні інтерактивного майданчика «Спілкуємось з радістю», висвітлення проблеми на сторінках соціальної мережі «Facebook» – консультативного центру для батьків «Діти і соціум розроблення конспектів та проведення інтегрованих занять педагогів з батьківським загалом та дітьми з метою пропагування культури українського мовлення, впровадженні інноваційних комунікативно-мовленнєвих технологій для досягнення поставленої мети.

Структура та обсяг магістерської роботи. Магістерська робота складається з вступу, двох розділів: в першому – два параграфи, у другому – чотири параграфи, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ЄДИНОГО УКРАЇНОМОВНОГО СЕРЕДОВИЩА МІЖ ЗАКЛАДАМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА РОДИНАМИ

1.1 Поняття та сутність єдиного українськомовного простору

Мовлення людини – є головним, невичерпним багатством, яким природа обдарувала людину. Формування мовленнєвої компетентності особистості здійснюється у певному соціокультурному, комунікативному просторі. Слово простір має багато синонімів: безмежність, безкрайність, неосяжність, безкінечність, а також може вживатися в значенні: територія, терени...[4].

У педагогічному контексті, говорячи про простір, науковці мають на увазі набір певним чином пов'язаних між собою умов, які можуть впливати на людину. Стрімке поширення інформації впливає на специфіку спілкування, ціннісно-світоглядні настанови. Ці нові комунікаційні форми створюють нове соціокультурне середовище.

Середовище – це матеріальні та духовні умови існування та діяльності, що оточують людину. Середовище потенційно містить різні види локалізації процесів (різні види структур), що у своєму історико-культурному розвитку відображають стан опанування засобів і знарядь комунікації. Тема магістерської роботи містить в собі далекоглядну мету та глибокий зміст – поступово об'єднати в українськомовному просторі мешканців нашої країни. Але для цього необхідно створити відповідне інформаційно-комунікативне, соціолінгвістичне українськомовне середовище, починаючи з дітей дошкільного віку та родин вихованців [4].

Українська мова пройшла тернистий шлях становлення та пригнічення, поки не стала єдиною державною мовою. За підрахунками науковців, за всю історію української мови було прийнято понад 200 законодавчих актів, які різною

мірою обмежували права української мови, і як наслідок – виникнення в нашій державі явища білінгвізму.

Білінгвізм (двомовність) – специфічний стан суспільного життя, при якому спостерігається і є визнаним факт функціонування й співіснування двох мов у межах однієї держави, це володіння і поперемінне користування людиною або колективом двома різними мовами або різними діалектами тієї самої мови. Поняття «білінгвізм» походить від латинського слова *bilingua*, що означає подвійна мова. Білінгвізм трактується як здатність до оперування кількома мовами. Білінгв – це людина, яка володіє як мінімум двома мовами. Нерідко зустрічається багатомовність (або мультилінгвізм, полілінгвізм) – це знання людини більше двох мов.

Білінгвізм буває двох видів: національний (вживання декількох мов у певній суспільній спільноті) та індивідуальний (вживання індивідом декількох мов, кожна з яких обирається відповідно до певної мовленнєвої ситуації). Період формування теорії білінгвізму припадає на 50-70 рр. ХХ ст. і відзначається наявністю двох відмінних парадигм досліджень, одна з яких, представлена у працях зарубіжних соціолінгвістів. Ця теорія більшою мірою спирається на функціональні аспекти, а друга, що розвивалася у радянському мовознавстві, спрямована переважно на соціальні (а також ідеологічні) чинники.

Загальний опис мовної ситуації України містять дослідження В. Брицина, О. Тараненка, В. Чемеса, Н. Шумарової. Теоретичне опрацювання засад білінгвізму також здійснено в працях Л. Ставицької. Питання полілінгвізму та білінгвізму, або багатомовності та двомовності, мовної ситуації є достатньо дослідженим у працях відомих лінгвістів та лінгводидактів А. Богуш, Ю. Жлуктенко, У. Вайнрах, Ю. Дешерієва, О. Тараненко, Л. Масенко, В. Крисаченко, В. Котигоренко, В. Демченко, Є. Степанова, Н. Шумарова та інших. Дослідження науковців спрямовані на час початку навчання дітей другій мові, умови успішного оволодіння другою мовою, вплив другої мови на розумові здібності дитини та багато інших питань. До дослідження окремих аспектів мовної політики на радянському та пострадянському просторі долучились

дослідники: А. Каппелер, Ю. Шевельов, В. Алпатов, Е. Борисьонок. Особливості функціонування мов у міському середовищі аналізують Л. Мацько, Х. Розенкранц і Х. Шенфельд та ін. Соціальний аспект білінгвізму підкреслює в своїй праці Ч. Фергюсон, запровадивши в лінгвістиці поняття диглосії, що означає співіснування в одному лінгвосоціумі двох мовних форм, що мають певні розходження на системному рівні (граматичному, лексичному, фонетичному) і є варіантами однієї мови [36].

Офіційний білінгвізм відображає ситуацію, коли відразу дві мови визнані державою внаслідок юридично закріплених норм або законів на рівні офіційних і з рівноправним статусом для кожної з цих мов. Серед типових прикладів країн з офіційним білінгвізмом є Канада, Бельгія, Фінляндія, Казахстан та ін.

Неофіційний білінгвізм відповідає ситуації, коли офіційно визнана лише одна з двох мов, що найбільш часто використовується населенням цієї держави. Разом із тим невизнана на рівні офіційної друга мова продовжує вживатись значною частиною населення достатньо широко. Саме до таких держав сьогодні, через певні історичні причини, належить Україна, як і деякі інші держави на географічному просторі колишнього Радянського Союзу.

Різновиди білінгвізму:

1. За способом надбання.

В. Белянін виділяє природний (побутовий) та штучний (навчальний) білінгвізм:

– природний білінгвізм з'являється відповідно до мовного оточення (у наявності якого радіо і телебачення) та завдяки багатій мовній практиці. Усвідомлення мовної специфіки системи може не відбуватися.

– при штучному білінгвізмі другу мову необхідно вивчати, прикладаючи вольові зусилля та використовуючи спеціальні методи і прийоми.

1. За віковими періодами.

Згідно з віковими періодами, білінгвізм має поділ на ранній, зумовлений перебуванням і життєдіяльністю у двомовному культурному середовищі; та

пізній, при якому оволодіння другою мовою відбувається у старшому віці, після оволодіння рідною мовою.

2. За ступенем оволодіння мовами.

З точки зору ступеня володіння мовами та кількості мовленнєвих дій розрізняють рецептивний, репродуктивний і продуктивний види білінгвізму. Рецептивний (сприймаючий) білінгвізм існує тоді, коли людина задовольняється приблизним розумінням іноземної мови. Сама людина при цьому майже не говорить і не пише. Репродуктивний (відтворювальний) білінгвізм дозволяє білінгу не тільки сприймати (переказувати) тексти іноземної мови, але і відтворювати прочитане та почуте. Продуктивний, (який породжує) білінгвізм дозволяє білінгу не тільки розуміти і продукувати іноземні тексти, але і породжувати їх. Іншими словами, при продуктивному білінгвізмі людина може більш-менш вільно розмовляти та писати та породжувати самостійні творчі повідомлення іноземною мовою. Результатом функціональної взаємодії є існування різних за обсягом використання двох мов сфер і ситуацій спілкування, структурна взаємодія веде до змін у функціонуванні певних мовних одиниць, тобто виникнення «суржику» [50].

Українська двомовність – це спадщина нашого історичного минулого, вона сформувалась під впливом різних чинників, які можуть призвести до остаточної втрати своєї культури, історії, традицій.

Духовний світ людини нерозривно пов'язаний з розвитком її мовних здібностей. Л. Мацько стверджує, що вивчаючи як культурний код літературну мову, треба не виганяти діалектизми, а тонко відмежовувати від літературної норми і знаходити їм місце в доречному побутовому чи художньому спілкуванні, пам'ятаючи, що вони є живими джерелами збагачення мови літературної, без яких вона не матиме майбутнього. Йдеться про інтелігентність нашого мовлення, яка починається там, де є погляд на мову як на творчу практику індивідів, які спілкуючись між собою, зберігають у ній культуру попередніх поколінь і привносять свою, відповідно до надбань цивілізації, передають прийдешнім

поколінням, навчають спілкуватися українською мовою наймолодших громадян України – дітей дошкільного віку.

Реалії сьогодення такі, що нерідко в одній родині звучать дві мови. Серед дорослих це здебільшого непорозуміння не викликає, а як бути з дитиною, яка тільки вчиться розмовляти? Тому з появою дітей постає проблема мовного вибору в родинному вихованні. І питання це варто вирішити одразу та раз і назавжди. Серед психологів і педагогів на цю тему існують різні точки зору. Згідно з дослідженнями естонських науковців, для дитини з сильним психотипом двомовність не є шкідливою, а от для малюків зі слабкою психікою вона є непосильним навантаженням. Також більшість фахівців вважає, що рання двомовність формує особистість з роздвоєною національною ідентичністю. Психологи також відзначають, що змішаний мовний код може призвести до сповільнення мислення і розуміння, плутаного мовлення. Дитині з народження притаманна здатність засвоювати мову. Потім вона вчиться говорити. Уже дворічне маля починає спілкуватися з іншими за допомогою тієї мови, яку чує у своєму найближчому оточенні. На думку відомих науковців, кожна дитина, може заговорити кількома мовами водночас, якщо для неї буде створено відповідне мовне середовище [44].

Проблему двомовності неможливо вирішити у межах однієї окремо взятої родини. Адже це проблема цілого суспільства – його історії, культури, політичних реалій. Тож від прагнення і зусиль усього суспільства залежить доля мови і в окремій родині, і в усій країні. Провідниками в україномовний простір можуть і повинні стати родини та заклади дошкільної освіти.

Підводячи підсумки вище сказаного приходимо до висновків, що білінгвізм це реальна соціально-мовна ситуація, сутність якої полягає у співіснуванні і взаємодії двох мов у межах одного мовного колективу.

Подолання мовної проблеми залежить від утвердження в суспільстві української мови як державної. Враховуючи сучасну мовну ситуацію в Україні, вироблення мовної єдності – процес надзвичайно складний і починатися повинен

з підняття рівня національної свідомості, розвитку мовної культури – заміни суржику на літературні українські слова та вирази.

1.2. Психологічні основи формування єдиного україномовного середовища між закладами дошкільної освіти та родинами засобами інноваційних комунікативно-мовленнєвих технологій

Сучасні процеси державотворення вказали на проблему національно-патріотичного виховання, а засобами даного виховання є – рідна мова, народні пісні, національний фольклор та народні традиції, витвори народного мистецтва та художні твори,

Процеси державотворення актуалізували проблему мови як засобу формування національної свідомості. Українці усвідомлюють своє історичне минуле, повертаються до рідної мови.

Обов'язковою умовою згуртованості нації – є прийняття цінностей та зразків культурної самобутності народу, отримання знань, розширення прав та можливостей особистості через формуванням українознавчого світогляду, через мовну стійкість зростаючого покоління.

Нині основу поняття «мовна стійкість» визначають такі чинники, як авторитет української мови в межах нашої держави та за її межами, усвідомлення внутрішньої потреби громадян спілкуватися й пізнавати світ засобами рідної мови, прагнення позбутися «суржику», турбота про лінгвістичні норми україномовного спілкування. Заклади освіти повинні брати на себе роль збереження мовної стійкості зростаючого покоління, створюючи україномовне середовище спілкування, тому що впродовж багатьох років руйнувався ґрунт засвоєння української мови, втрачалися національні орієнтири [28].

Дитина дошкільного віку не зможе оволодіти українською мовою, якщо вона постійно чує російську в родинному колі, або змішану мову, тому необхідна цілеспрямована, планомірна робота закладів дошкільної освіти, що до залучення батьків, родин у процес вивчення разом з дітьми української мови за межами

ЗДО. В цьому питанні, з боку педагогів, необхідні: особливий такт, терпіння, спостережливість, застосування сучасних методів та форм роботи з розвитку комунікативно-мовленнєвого спілкування за схемою: педагоги – діти – родини.

Мовленнєве виховання дитини починається в ранньому віці. Розвиток мовлення дитини, художніх смаків, які будуть закладені у родині, мають велике значення для її подальшого життя. Послідовна робота педагогів закладу дошкільної освіти у взаємодії з батьками, з питань розвитку рідного українського мовлення, може стати тією платформою, на якій буде формуватися та розвиватися мислення дитини, його смаки, інтереси, правильна, літературна, усна та писемна мови. Але практика сьогодення свідчить, що мовлення дітей різко погіршується. Багато дітей мають низькі та середні досягнення з усіх показників та характеристик мовленнєвих та комунікативних навичок. Особливо помітні відхилення від вікових норм у звуковикові та діалогічному, монологічному мовленні. На це є багато причин, і одна з них – нестача часу батьків, а інколи, і небажання батьків спілкуватися зі своїми дітьми. Опанування рідної мови, рідного слова дитиною, починається з раннього дитинства, у сім'ї, серед близьких дитині людей, а вдосконалення триває в закладах дошкільної освіти, школі, і упродовж всього життя [55].

Поняття «оволодіння мовою» розглядалося у наукових роботах провідних вчених у галузі психології навчання В. Артемовою, Б. Беляєвою, Е. Верещагіною, І. Зимньою. Вони зазначають, що Рідна мова не є «вродженою» мовою. «Вродженої мови» немає і не може бути, оскільки багаторазово описані випадки, коли діти однієї національності виховувалися в родині іншої національності і з самого початку починали говорити мовою родини. Але це і не мова батьків, тим більше, якщо родина змішана. Рідна мова в загальному випадку – це та мова, якою дитина вимовила свої перші слова. Також науковці зазначають, що нерідна мова, якою опановує дитина, може бути, у свою чергу, двох видів. Якщо це мова, вживана у тій спільності, у якій розвивається дитина, то зазвичай говорять про другу мову: це може бути мова національно-мовної меншості, державна чи офіційна мова (для тих, для кого вона не є рідною), мова міжетнічного

спілкування. Якщо ж носіїв даної мови в конкретному мовному середовищі дуже мало або практично немає, то це іноземна мова. Будь-яка діяльність, у тому числі і мовленнєва (незалежно від мови) у психологічному плані влаштована однаково [37].

Мовленнєва навичка – це мовленнєва операція, здійснювана за оптимальними параметрами. Такими параметрами виступають неусвідомлюваність, повна автоматичність, відповідність мовній нормі, нормальний темп (швидкість) виконання і стійкість.

Мовленнєве вміння – це мовленнєва дія, також здійснювана за оптимальними параметрами. Сформувати мовленнєву навичку значить добитися, щоб учень правильно будував і реалізовував вислів. При цьому для повноцінного спілкування необхідно, щоб мовець, по-перше, умів використовувати мовленнєві навички для самостійного вираження своїх думок, намірів, переживань. У протилежному випадку мовленнєва діяльність виявляється сформованою тільки частково.

По-друге, потрібно щоб мовець міг довільно, усвідомлено варіювати вибір і сполучення мовленнєвих операцій (навичок) у залежності від того, з якою метою, в якій ситуації, з яким співрозмовником відбувається спілкування. Якщо людина все це може, ми говоримо, що в неї сформоване відповідне мовленнєве (комунікативне, комунікативно-мовленнєве) вміння [57].

Методика розвитку рідної мови дітей, як наука, за роки незалежності зазнала серйозних змін. Методика – це прикладна підсистема педагогіки, що дає відповідь на запитання: як досягти певного результату в практичній діяльності. Тому у 70-ті роки ХХ ст. методика розвитку рідної мови була складовою дошкільної педагогіки і мала на меті розробити єдину систему навчально-виховної роботи з розвитку мовлення дітей дошкільного віку та узагальнити кращий досвід сім'ї та ЗДО. У середині 80-тих років це вже окрема педагогічна наука, що вивчає закономірності педагогічної діяльності, спрямованої на формування мовлення у дошкільників. На початку 90-х років – коло питань розвитку мовлення дітей значно розширилося і вже охоплює не лише специфіку

педагогічної діяльності, а й закономірності розвитку мовлення дітей на різних вікових етапах. У зв'язку з цим процес навчання дітей рідної мови був науково обґрунтований на основі філософії, лінгвістики, психології, фізіології, інтереси яких перетинаються на проблемі мовлення дітей. Наприкінці ХХ ст. із методики розвитку рідної мови виокремився самостійний напрям – методика навчання української мови (як державної і як іноземної) дітей різних національностей. Характерними стали дослідження з проблем розвитку різних аспектів мовлення. Методика розвитку рідної мови наблизилася до технологічних наук, а розроблені науковцями методики дедалі частіше стали називати технологіями [38].

Технологія – це сукупність прийомів, які застосовуються у певній справі, майстерності, мистецтві [12].

Визначень поняття «педагогічна технологія» існує багато. Ось деякі з них:

– педагогічна технологія – це сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і компонування форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів; є організаційно – методичний інструментарієм педагогічного процесу. (Б. Лихачов);

– педагогічна технологія – це опис процесу досягнення планованих результатів навчання (І. Волков);

– педагогічна технологія – це продумана у всіх деталях модель спільної педагогічної діяльності з проектування, організації та проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для учнів і вчителя (В. Монахов);

– педагогічна технологія – це системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти (ЮНЕСКО);

Найбільш прийнятним представляється таке розуміння педагогічних технологій. Педагогічні технології – це система способів, прийомів, кроків, послідовність виконання яких забезпечує вирішення завдань виховання, навчання

і розвитку особистості вихованця, а сама діяльність представлена процедурно, тобто як певна система дій. Розробка та процедурне втілення компонентів педагогічного процесу у вигляді системи дій, що забезпечує гарантований результат. Педагогічна технологія служить конкретизацією методики [1].

На думку науковця С. Гончаренка, термін «технологія», на відміну від терміна «методика» відображає не просто передавання інформації, а процес навчання, що має велике значення для характеристики сучасних тенденцій у педагогічних науках – це зумовило її нову назву – українська дошкільна лінгводидактика. Українська, тому що використовує мовну систему і мовленнєві традиції українського народу. Дошкільна, тому що суб'єктом педагогічного впливу є діти дошкільного віку (від народження до вступу до школи, тобто від народження до 6-7 років). До терміна «українська лінгводидактика» вчені звернулися лише в роки незалежності України. М. Пентилюк вважає, що «українська лінгводидактика» – наука, що досліджує зміст, форми, принципи, способи та засоби навчання української мови і як рідної, і як державної. І хоча вона спирається на загально дидактичні засади, на яких будується навчання мови взагалі, усе ж має низку особливостей. До найголовніших концептуальних засад відносимо такі:

- українська мова як рідна і державна в усіх типах середніх і вищих навчальних закладів є засобом формування та розвитку мовної особистості, національно свідомого громадянина України;

- навчання української мови спрямоване на виховання мовної особистості людини, яка любить, знає та береже рідну мову, з повагою ставиться до неї як до мови нашої держави, володіє її виражальними засобами, користується нею у професійній діяльності й у повсякденному житті;

- формування та розвиток мовної особистості здійснюється в процесі оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності – аудіюванням, говорінням, читанням і письмом, сприйманням і продукуванням мовлення;

– навчання української мови здійснюється в особистісному, когнітивному, комунікативно-діяльнісному, компетентнісному, функціонально-стилістичному й інших аспектах;

– навчально-виховний процес мовної освіти забезпечується ефективним застосуванням традиційних та інноваційних технологій; навчання української мови спирається на українознавство, етнологію, етнокультурологію, етнопедагогіку й етнопсихологію [6].

Поняття «Лінгводидактика» має дві складові: «лінгва» та «дидактика». Слово «лінгва» – (від лат. «Lingua» – мова + грец. «Didaktikos» – навчання). Отже, «лінгводидактика» – це загальна теорія вивчення мови.

Термін лінгводидактика ввів у науковий обіг мовознавець Н. Шанський у 1985 році. Цей термін має три складові:

– загальна лінгводидактика – охоплює закономірності процесу навчання, що не залежать від системи конкретної мови.

– конкретна лінгводидактика – базується на вивчених закономірностях, з урахуванням специфіки навчання конкретної мови.

– часткова лінгводидактика – (дошкільна, шкільна, вищої школи), в межах якої виокремлюються, методики навчання мови як рідної, так і іноземної.

Отже, дошкільна лінгводидактика – це цілком сформована педагогічна галузь науки, що вивчає закономірності розвитку мовлення дітей на різних вікових етапах; специфіку педагогічної діяльності, спрямованої на формування мовленнєвих навичок у дітей; засоби, форми. Методи і прийоми навчання дітей мови (рідної, іноземної), що відображає і лінгвістичні, і педагогічні аспекти сучасного стану науки.

Дошкільна лінгводидактика – це педагогічна галузь науки, що вивчає закономірності розвитку мовлення дітей на різних вікових етапах дитинства, специфіку педагогічної діяльності спрямованої на формування мовних навичок у дітей: засоби, форми, методи і прийоми навчання дітей мови.

Об'єктом дошкільної лінгводидактики є – мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку.

Предметом дошкільної лінгводидактики є – процес оволодіння мовою, як засобом спілкування в умовах виховання і навчання.

Базою лінгводидактики – є міждисциплінарні зв'язки з філософією, природничими науками, психологією, лінгвістикою, педагогікою.

На сучасному етапі у лінгводидактиці ствердився діяльнісний підхід до мовлення. Мовлення розглядається як мовленнєва діяльність, в якій в ході спілкування використовуються мовні засоби [56].

Професор К. Крутій підтримала точку зору О. Леонтьєва, що процес навчання – це процес діяльності дитини, спрямований на становлення її як особистості в цілому, (саме це і є діяльнісним підходом в освіті) і розробила послідовність діяльнісних кроків, які назвали комунікативно-діяльнісною технологією навчання дітей дошкільного віку [35].

Процес навчання є завжди навчання діяльності. Навчання в дошкільному закладі здійснюється на різних заняттях, серед яких особливе місце посідають заняття з навчання дітей рідної мови, на основі методу рефлексії.

Комунікативно-діялісна технологія передбачає:

- урахування індивідуально - психологічних особливостей дитини;
- функціональний підхід до добору та презентації мовного та мовленнєвого матеріалу на всіх рівнях;
- ситуативність процесу навчання;
- принцип новизни ситуацій, добір мовленнєвих завдань, які б сприяли розвитку процесів мислення.

Це дає можливість чітко визначити ті аспекти мовлення, яких необхідно навчати дітей та в якому віці [10].

Значним прогресом у розвитку й удосконаленні змістової лінії у роботі з розвитку мовлення дітей у дошкільних установах, є розробка в 90-х роках тематичних програм з навчання дошкільників рідної мови й розвитку мовлення

(А. Богуш, Н. Дзюбишина – Мельник, О. Ушакова), та Базового компоненту дошкільної освіти.

Навчання дошкільників рідної мови досліджується сьогодні в декількох напрямках:

- виховання звукової культури мовлення (М. Алексеєва, В. Борова, А. Максаков);
- різноманітні аспекти словникової роботи (А. Арушанова, І. Луценко, Н. Луцан, Ц. Струніна, О. Ушакова);
- формування граматичної правильності мови (А. Богуш, К. Крутій, Ф. Сохіна);
- розвиток виразності мовлення й мовний етикет (О. Амацьєва, Н. Метелина);
- навчання діалогічного й монологічного мовлення (Л. Білан, Н. Луцан, Г. Чулкова).

Великий вклад в дошкільну лінгводидактику вносить А. Богуш – провідний фахівець в цьому напрямку, автор більше, як 500 робіт. Її школа налічує більше ніж 50 послідовників. (Гавриш, Крутій, Луцан, Білан, Котик, Науменко...) [6].

Своєчасний і якісний розвиток зв'язного мовлення (діамонологічної компетенції) – важлива умова повноцінного мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Пошук найбільш ефективних форм, засобів, методів стосується усіх напрямків впливу на розвиток дошкільників. Оптимізація педагогічного процесу стосується і мовленнєвого розвитку дітей.

Серед ефективних інновацій виділяються загально – педагогічні підходи:

- компетентнісний (формування мовленнєвої компетентності дитини);
- особистісно-орієнтований;
- інтегрований;
- комунікативний;
- індивідуальний тощо.

За Н. Гавриш сучасними завданнями розвитку мовлення дошкільників є:

1. Виховання звукової культури мовлення

– формування мовленнєвого слуху, правильного мовленнєвого дихання, звуко та слово вимови, виховання орфоепічної правильності мовлення на основі розвитку та поступового вдосконалення органів слуху, дихання та органів артикуляції;

– диференціація звуків мови, формування елементарних уявлень про їхні характеристики, символічне та знакове визначення як основи грамотності;

– виховання інтонаційної виразності мовлення, свідомого оволодіння мовними (тон, тембр, наголос, сила голосу), позамовними (жест, міміка, поза) та інтонаційними засобами виразності відповідно до умов та завдань спілкування.

2. Розвиток словника:

– кількісне накопичення лексики;

– усвідомлення семантичного значення слів, їхнє доречне застосування відповідно до контексту висловлювання;

– активізація словникового запасу.

3. Формування граматичної будови мовлення.

Це засвоєння:

– морфології, що вивчає структуру та граматичне значення слова (рід, число, відмінок);

– словотворення;

– синтаксису (сполучення та порядок розташування слів, загальні властивості речення) [15].

Засвоюючи граматичні правила практичним шляхом, діти починають розуміти смислові зв'язки, вчать правильно будувати фрази та об'єднувати їх у речення. Мету такої роботи науковці вбачають у засвоєнні дітьми мовних узагальнень, які мають відбуватися завдяки власним продуктивним діям та активній мовленнєвій практиці.

Розвиток зв'язного мовлення. Передбачає формування діалогічного та монологічного мовлення. Сучасна методика розглядає поняття діалогічне мовлення не ізольовано, а в контексті поняття комунікація, яке містить не лише мовленнєвий, а й психологічний, соціально-культурний аспекти. Для опанування мови характерним є не лише наслідування, відтворення зразків мовлення дорослих та інтуїтивне засвоєння мовних засобів та норм, а насамперед розвиток мовних узагальнень та елементарного усвідомлення мовних явищ. Засвоєння мови дітьми – це не просто ознайомлення зі словами чи закладання їх у пам'ять, а розвиток мовної здібності, здатність миттєво актуалізувати потрібні слова, доречні саме в цій конкретній ситуації. Розвиваючи словник, педагоги водночас прагнуть досягти правильної, чіткої звуку та слововимови, засвоєння різних граматичних форм, уміння сполучати слова в реченнях, речення в тексті. Саме тому комплексний підхід до розв'язання мовленнєвих завдань є одним із провідних у дошкільній лінгводидактиці. Процес засвоєння дитиною рідної мови є закономірним.

Закономірність засвоєння мови – це об'єктивно існуюча залежність результату засвоєння мови від розвиваючого потенціалу мовного середовища.

Л. Федоренко описала шість закономірностей засвоєння дитиною рідної мови [56].

I закономірність: мова засвоюється дитиною, якщо вона навчилася управляти мускулами мовного апарату (артикулювати звуки), координувати промовляння звуків, слів, сприймати на слух та розуміти мову. Для цього потрібна активна мовна практика, під час якої відбувається постійне тренування органів мови (язика, губ, зубів) шляхом наслідування мови дорослих.

II закономірність: розуміння змісту мови – залежить від засвоєння дитиною лексичних і граматичних значень різного ступеня узагальнення.

III закономірність: засвоєння дитиною виразності мови.

Виразність мовлення залежить від розвитку у дитини слухового відчуття інтонації, тобто вміння відчувати виразність чужої вимови. Уже в ранньому віці діти добре розуміють і відчують різні інтонаційні відтінки вимови інших

(оклик, запитання, наказ, радість, сум, гнів, незадоволення), це відбивається на поведінці дитини, її реакціях. Діти вчаться розуміти синоніми, епітети, метафори, які вживаються в рідній мові.

IV закономірність: засвоєння норми літературної мови – залежить від розвитку у дитини чуття мови.

Мова – упорядкована система мовних одиниць, функціонує в людському суспільстві як засіб комунікації (спілкування) у вигляді мовлення.

V закономірність: засвоєння письмової мови – залежить від розвитку координації між усною й писемною мовою. Усне мовлення випереджає розвиток письмового. Дитина не може оволодіти писемною мовою, якщо не засвоїть усного мовлення. Письмо – це код усного мовлення.

VI закономірність: темпи збагачення мови – залежить від ступеня досконалості структури мовних навичок. Чим краще розвинута мова у дитини, тим краще вона складає розповіді, запам'ятовує нові слова, звороти, вірші, казки, тим краще передає зміст побаченого й почутого [56].

З закономірностей засвоєння мови витікають принципи навчання. Принципи навчання – це вихідні теоретичні положення (правила, вимоги), керуючись якими вихователь, підбирає засоби, методи і прийоми навчання, передбачає його ефективність.

У вітчизняній педагогіці процес навчання у всіх його ланках (від дошкільних закладів до вищої школи) здійснюється у відповідності з дидактичними принципами, які визначають як загальну спрямованість і структуру, так і зміст, методи, результати навчально-виховного процесу.

Дидактичні принципи спрямовані на оволодіння дітьми знаннями, вміннями і навичками з наступним їх використання у житті.

До загально дидактичних принципів належать:

– принцип виховного навчання, єдності навчання з життям, теорії з практикою;

– принципи усвідомленості, послідовності, систематичності навчання;

- принципи науковості, наочності, творчої активності, доступності навчання, міцності засвоєння знань;
- принцип розвиваючого навчання;
- принцип колективного характеру навчання та врахування індивідуальних особливостей.

Всі ці принципи взаємозумовлені, взаємопов'язані, взаємозалежні, що дозволяє будувати навчально-виховний процес у вигляді певної дидактичної системи.

Часткові методичні принципи навчання рідної мови описані В.Л. Скалкіним та Е. П. Коротковою, на які звертає увагу А. М. Богуш в підручнику «Дошкільна лінгводидактика»: [6]

- комунікативна спрямованість навчання;
- навчання мови як діяльності;
- принцип забезпечення активної мовної практики;
- організація спостережень над мовним матеріалом;
- комплексний підхід до розвитку всіх сторін мови;
- збагачення мотивації мовної діяльності;
- забезпечення впливу художньої літератури на мовний розвиток дітей.

Комунікативна спрямованість навчання – це оволодіння дітьми рідною мовою як засобом комунікації, спілкування. Це необхідно для вільного користування рідною мовою в усіх життєвих ситуаціях. Діти повинні легко вступати в невимушену розмову, підтримувати бесіду, бути ініціаторами розмов.

1. Принцип навчання мови як діяльності передбачає включення мови в різні види діяльності: пізнавальну, мовну, навчально-мовну. Мета пізнавальної діяльності – створити основу оволодіння мовою на чуттєвому рівні (спостереження у навколишньому, екскурсії-огляди, екскурсії, практична діяльність, розглядання картин тощо). В ході пізнавальної діяльності діти знайомляться з лексичним значенням слова (наприклад, під час спостережень за листопадом, снігопадом вводять слова: листопад, снігопад).

Навчально-мовленнєва діяльність – це цілеспрямований процес використання мови з метою передачі та засвоєння суспільно-історичного досвіду, оволодіння суспільно-виробничими способами дій у сфері наукових понять, планування своїх дій, або ж з метою встановлення комунікацій.

2. Принцип забезпечення активної мовної практики дітей здійснюється як на організованих заняттях, так і в ході режимних моментів. Чим більше говорить дитина на занятті, тим ефективніше заняття.

3. Принцип організації спостережень за мовним матеріалом – полягає в організації діяльності по усвідомленню дітьми звукового складу мови. Діти легко виділяють звуки, склади в словах, помічають схожість та відмінність слів. Своєю спостережливістю за мовою дитина виявляє у вигляді запитань, констатації та виправлення помилок. Засобом реалізації даного принципу виступають оціночно-контрольні дії, які включені в зміст цікавих для дітей корегувальних та дидактичних ігор. Контрольні дії – це усвідомлене регулювання дитиною мовленнєвої діяльності, її відповідності запропонованому плану, зразку, вимогам, нормам звукової вимови. Оцінні дії спрямовані на оцінку результатів мовної діяльності.. Вони базуються на свідомому аналізі мовної діяльності.

4. Принцип комплексного підходу до розвитку всіх сторін мови полягає в одночасній роботі педагога над засвоєнням дитиною звукової, граматичної правильності мови, збагаченням словника і розвитком діалогічного та монологічного мовлення. Тому і заняття з розвитку мови носять комплексний або інтегрований характер.

5. Принцип збагачення мотивації мовної діяльності. Все, що ми говоримо, ми говоримо для чогось, для когось, чомусь, тобто ми керуємось певною метою і мотивом. У цьому зв'язку будь-яке мовне завдання чи вправа, що пропонується дитині, повинна бути мотивована. Збагачення мотивів мовних висловлювань повинно відбуватися на основі поєднання навчання мови з ігровою діяльністю дітей.

6. Принцип забезпечення впливу художньої літератури на мовний розвиток дітей є одним із провідних методичних принципів у роботі з дошкільниками.

Через твори художньої літератури відбувається збагачення, уточнення й активізація словника дітей; вірші, забавлянки, чистомовки, скоромовки закріплюють правильну звуковимову, сприяють розвитку виразності мови. Оповідання, казки, що пропонуються для переказу, сприяють розвитку зв'язного мовлення. Крім того, художня література розвиває поетичний слух, прищеплює любов до художнього слова [7].

РОЗДІЛ 2

ЗМІСТОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕФЕКТИВНИХ ФОРМ ТА МЕТОДІВ РОБОТИ ПО СТВОРЕННЮ ЄДИНОГО УКРАЇНОМОВНОГО СЕРЕДОВИЩА МІЖ ЗАКЛАДАМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА РОДИНАМИ

2.1 Інтеграція інформаційно-комунікативних технологій у сучасній системі дошкільної освіти

На розвиток мислення впливає навколишнє середовище, батьки, заклади дошкільної освіти та альтернативні освітні заклади. Мислення сучасних дітей та молоді встигає лише приподоблюватися під швидкоплинний потік інформації, що надходить. Діти дошкільного віку, школярі, молодь сприймає інформацію повному – у вигляді картинок і образів, ніби переглянутий відео кліп. Результатом стрімкого розвитку технічного прогресу є кліпове мислення сучасної молоді, і тому засоби ІКТ посідають значне місце в оптимізації сучасної навчальної діяльності дошкільників.

Інновації в освіті сприяють підвищенню якості навчання, розширити змістовне наповнення освітнього процесу, дозволяють кожній дитині успішно і швидко адаптуватися до навколишнього середовища, адаптуватися до життя в новому інформаційному суспільстві.

Інформаційно-комунікативна технологія (далі ІКТ) – це сукупність методів, засобів, які об'єднані в один ланцюг, що забезпечує збір, зберігання, обробку, висновок і поширення необхідної інформації. Інформаційно-комунікативні технології сприяють не тільки досягненню максимально нової якості освіти серед дітей дошкільного віку, але і розвивають логічне мислення дітей, підвищують мотивацію дітей до отримання нових знань, знайомлять дітей з соціальним світом, створюють нові засоби виховного впливу [61].

ІКТ надають педагогу додаткові дидактичні можливості для підвищення якості навчання:

- посилення мотивації навчання;
- активізація навчальної діяльності дітей на основі посилення їх ролі як суб'єктів навчальної діяльності;
- розширення меж самостійної діяльності дошкільників;
- індивідуалізація процесу навчання;
- урізноманітнення форм подання інформації;
- урізноманітнення типів навчальних завдань;
- створення навчального середовища, яке забезпечує «занурення» дитини в уявний світ, певні розвивальні ситуації;
- забезпечення негайного зворотного зв'язку, можливість рефлексії.

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій впливає на систему освіти, викликаючи значні зміни в змісті, методах навчання. Перед сучасним вихователем постає проблема пошуку нового педагогічного інструменту. Саме тому в педагогічній діяльності виникає можливість використання ІКТ в якості потужного інструменту розвитку мотивації освітнього процесу, стають надійними помічниками у розповсюдженні інформації про будь які заходи в соціальних мережах (Instagram, Facebook, Viber, Twitter), враховуючи велику та серйозну зацікавленість дітей комп'ютером, ІКТ також надають можливість створити адаптивний та інтуїтивно зрозумілий навчальний контент для них.

Недоліком використання сучасних ІКТ, Інтернет-сервісів та Інтернет застосунків являється недостатній рівень компетентності широких верств населення для користування необхідними навчальними та пізнавальними продуктами [51].

Рисунок 2.1. Засоби використання ІКТ в освіті

Використання інформаційно-комунікативних технологій в роботі з дошкільниками вимагають дотримання певних дидактичних принципів:

- принцип активності (нова інформація, динамічність, реальність, стимуляція пізнавальної діяльності);
- принцип науковості, використання анімаційних ефектів (засвоєння реальних знань, не спотворені інформаційні матеріали: звукозапис, фотографії, картинки);
- принцип доступності (матеріал відповідає рівню вікової групи, враховується специфіка дітей та їх медичні діагнози (стосовно зору та слуху));
- принцип систематичності і послідовності (матеріал та інформація надається у певному порядку згідно з плануванням діяльності з дітьми);
- принцип наочності (мультимедійні презентації, фільми, слайд-шоу).

Вимога сучасного часу – використання в педагогічній діяльності інноваційних інформаційно-комунікативних технологій: для роботи з дітьми дошкільного віку, з батьками, з фахівцями дитячого садка, для методичної, експериментальної та інноваційної діяльності і, нарешті, допомога в самоосвітній

діяльності педагога. В закладах дошкільної освіти створено єдиний інформаційний простір, який поєднав дітей, батьків та педагогів дошкільного закладу. Педагог має можливість знайомитися та ділитися з батьками передовими досвідами роботи і напрацюваннями інших педагогів, ділитися інформацією про заходи та заняття проведені з їхніми дітьми в дошкільних закладах. На сайтах ЗДО можна знайти будь-яку інформацію стосовно роботи закладу, задати питання, поділитися враженнями та думками. Використовуючи в роботі інформаційно-комунікативні технології педагог здійснює й вирішує важливі завдання розвитку дошкільника сучасному суспільстві, сприяє розвитку успішної особистості, так як є провідником у світ інновації. ІКТ – це засоби інтерактивного навчання, які дозволяють стимулювати пізнавальну активність дітей дошкільного віку і брати участь в освоєнні нових знань.

Використання медіа техніки з метою залучення дітей до сучасних засобів передачі й зберігання різної інформації здійснюється в різних ігрових формах, використовуються різноманітні медіа матеріали різного напрямку та змісту: розважальні, розвиваючі, діагностичні, мережеві. [21]

Сучасні програми для закладів дошкільної освіти, такі як «Впевнений старт» авторського колективу: Гавриш Н., Піроженко Т., Рогозянського О., Хартман О., Шевчук А., за загальною науковою редакцією професора Піроженко Т. (редакція 2022 року) та «STREAM-освіта або Стежинки у Всесвіт» авторського колективу: Голюк О., Грицишиної Т., Зданевич Л., Камишина В., Каплуновської О., Кіт Г., Крутій К., Кузьми І., Писарчук О., Пісоцікої Л., Стеценко І., Тригуб Т., Чайки В., Шоробура І., Янкович О., під науковим керівництвом К. Крутій (2021 року) містять значний інформаційний контент навчально-методичного забезпечення до програм які представлено на їх інформаційних порталах [43, 53].

Основним концептуальним принципом програм є діяльнісний підхід. Формат цих програм передбачає широкі можливості для активізації співпраці родини з фахівцями закладів дошкільної освіти, психолого-педагогічної просвіти

батьків вихованців тощо. Дошкільнята отримують сучасні знання, вчать користуватися сучасним обладнанням.

Застосування інноваційних комунікативних та комунікативно-мовленнєвих технологій у взаємодії з усіма фахівцями дитячого садка, педагогів і батьків дозволяє досягти позитивних результатів в роботі:

- підвищується ефективність процесу виховання і розвитку дошкільнят та рівень психолого-педагогічної компетентності батьків, їх рівень участі у навчально-виховній діяльності;
- розширюються можливості доступу до інформаційних ресурсів;
- розвиваються певні навички роботи на комп'ютері;
- підвищується рівень творчої фантазії і уяви, активність і допитливість дошкільнят.

Французькі науковці дійшли висновку, що за умови інтеграції ІКТ в процес освіти дошкільників діти матимуть нагоду швидше навчитися планувати та вибудовувати логіку елементів конкретних подій; в них розвивається здатність до прогнозування результатів своїх дій. ІКТ створюють умови, за яких дитина може засвоїти не одиничне поняття або конкретну навчальну ситуацію, а узагальнене уявлення про всі схожі предмети або ситуації.

2.2 Інтерактивні форми взаємодії з батьками в закладах дошкільної освіти

Автори наукових робіт закладають в основу організації взаємодії дошкільного освітнього закладу з сім'єю принципи спадкоємності узгоджених дій, зворотного зв'язку, індивідуального підходу до кожної сім'ї, рівності позицій, довіри у спілкуванні, що сприяє інтенсифікації та оптимізації навчального процесу.

Включення сім'ї як партнера і активного суб'єкта в освітнє середовище дошкільного навчального закладу якісно змінює умови взаємодії педагогів і батьків, що мають власні стратегічні інтереси у сфері дошкільної освіти дитини.

Тому не випадково в останні роки почала розвиватися і впроваджуватися нова філософія взаємодії сім'ї та дошкільного закладу. В основі її лежить ідея про те, що за виховання дітей несуть відповідальність батьки, а всі інші соціальні інститути покликані підтримувати і доповнювати їх виховну діяльність.

В умовах сьогодення у дошкільному закладі використовуються нові, інтерактивні форми взаємодії з батьками, що дозволяють залучити їх в процес навчання, розвитку і пізнання власної дитини.

Слово «інтерактив» прийшло до нас з англійської мови від слова «interact», де «inter» – взаємний, «act» – діяти [12].

Інтерактивний – означає здатність взаємодіяти чи знаходитись в режимі бесіди, діалогу з чим-небудь (наприклад: комп'ютером) або ким-небудь (наприклад: людиною).

Звідси, інтерактивні форми взаємодії – це, насамперед, діалог, в ході якого здійснюється взаємодія.

Розглянемо основні характеристики «інтерактивної взаємодії»:

- це спеціальна форма організації, з комфортними умовами взаємодії, при яких вихованець відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність;
- процес взаємодії організується таким чином, що всі учасники виявляються залученими в процес пізнання, обговорення;
- діалогове спілкування веде до взаємодії, взаєморозуміння, спільного прийняття найбільш загальних, але значимих для кожного учасника завдань;
- кожен учасник вносить свій особливий індивідуальний внесок, має можливість обмінятися знаннями, власними ідеями, способами діяльності, почути іншу думку колег;
- виключається домінування як одного виступаючого, так і однієї думки;
- формується вміння критично мислити, міркувати, вирішувати суперечливі проблеми на основі аналізу почутої інформації і зміни обставин;

- формується повага до чужої думки, вміння вислуховувати, робити обґрунтовані висновки;
- учасник може не тільки висловити свою думку, погляд, дати оцінку, але і, почувши доказові аргументи колег, відмовитися від своєї точки зору або суттєво змінити її;
- учасники вчаться зважувати альтернативні думки, приймати продумані рішення, правильно висловлювати свої думки, брати участь в дискусіях, професійно спілкуватися;
- показником ефективності групової діяльності є, з одного боку, продуктивність праці групи (її продуктивність), з іншого – задоволеність членів групи спільною діяльністю.

Цілі інтерактивної взаємодії можуть бути різними:

- обмін досвідом;
- вироблення загальної думки;
- формування умінь, навичок;
- створення умови для діалогу;
- групового згуртування;
- зміни психологічної атмосфери.

Задачами педагога в інтерактивній технології є:

- виявлення різноманіття точок зору;
- звернення до особистого досвіду учасників;
- підтримка активності учасників;
- об'єднання теорії та практики;
- взаємозбагачення досвіду учасників;
- полегшення сприйняття, засвоєння, взаєморозуміння учасників;
- заохочення творчості учасників.

Застосування інтерактивних методів дозволяє значно поглибити вплив педагога на батьків. Вони отримують досвід безпосереднього проживання та віддзеркалювання, що сприяє інтеграції психолого-педагогічних знань і навичок.

Співпраця педагогів і батьків припускає рівність позицій партнерів, шанобливе ставлення один до одного взаємодіючих сторін з урахуванням їхніх індивідуальних можливостей і здібностей. Найважливішим способом реалізації співробітництва педагогів і батьків є їх взаємодія, в якому батьки – не пасивні спостерігачі, а активні учасники виховного процесу [42].

Таким чином, можна зробити висновок, про необхідність нововведень у співпрацю з батьками. Необхідна розробка і впровадження системи роботи для активного включення батьків у життя ЗДО. Все це дозволяє нам розглядати роботу з батьками як важливу умову успішної педагогічної діяльності ЗДО на сучасному етапі модернізації системи освіти. У зв'язку з цим, питання пошуку і здійснення сучасних форм взаємодії дошкільного закладу з сім'єю на сьогоднішній день є одним з найактуальніших.

В даний час в ЗДО активно використовуються такі інтерактивні форми взаємодії з батьками: сімейні клуби, круглі столи, інтерактивні ігри, бінарні та інтегровані заняття, різноманітні тренінги, коворкінги, воркшопи, освітні майстерні.

Із вище сказаного можна зробити висновки, що дошкільне дитинство – це особливий вік, коли дитина відкриває для себе світ, коли відбуваються значні зміни у всіх сферах її психіки: когнітивної, емоційної, вольової, і які виявляються у різних видах діяльності: комунікативній, пізнавальній, перетворювальній. І саме в цей період важливо навчити дитину самостійно орієнтуватися в інформації, успішно її використовувати. Саме в дошкільний період повинна пройти закладка українських культурно-національних цінностей, засвоєння дитиною культури мовлення та спілкування, елементарних правил користування мовою у різних життєвих ситуаціях, тому дошкільним навчальним закладам необхідно працювати в режимі розвитку, максимально використовуючи інноваційні комунікативно-мовленнєві технології.

Створення єдиного україномовного простору між дошкільним закладом освіти і родинами засобами інноваційних комунікативно-мовленнєвих технологій та засобів інтерактивної взаємодії з батьками стає важливою умовою об'єднання

всіх учасників педагогічного процесу (педагогів, дітей, батьків) для досягнення поставленої мети.

2.3 Формування україномовної компетентності дітей дошкільного віку засобами інноваційних комунікативно-мовленнєвих технологій

Одним із завдань сучасного закладу стає розкриття потенціалу всіх учасників педагогічного процесу, надання їм можливостей прояву творчих здібностей. Зміна ролі освіти в суспільстві зумовило більшу частину інноваційних процесів.

Інновація – введення нового, відновлення в середині системи. Основним товаром на ринку інновацій є науковий та науково-технічний результат [12].

Об'єкт педагогічної інноватики – процес виникнення, розвитку та освоєння інновацій в освіті. Під інноваціями тут розуміються нововведення, цілеспрямовані зміни, що вносять в освіту нові елементи, і викликають її перехід з одного стану в інший.

Предмет педагогічної інновації – система відносин, що виникають в інноваційній освітній діяльності, спрямованої на становлення особистості суб'єктів освіти (вихованців, педагогів, адміністраторів).

Педагогічна інновація – сфера науки, що вивчає процеси розвитку закладу, пов'язані зі створенням нової практики освіти. Однією з важливих завдань сучасної педагогічної інновації є відбір, вивчення і класифікація нововведень, знання якої абсолютно необхідно сучасному педагогу [50].

Інноваційні зміни йдуть сьогодні за такими напрямками, як:

- формування нового змісту освіти;
- розробка та реалізація нових технологій навчання;
- застосування методів, прийомів та засобів освоєння нових програм;
- створення умов для самовизначення особистості в процесі навчання;

- зміна в способі діяльності та стилі мислення як вихователів, так і вихованців,
- зміна взаємовідносин між педагогами, дітьми та батьками;
- створення умов для розвитку творчих здібностей дітей, інноваційних колективів, ЗДО, ЗЗО, вишів.

Причинами виникнення та поширення інноваційних процесів в освіті стають:

- прагнення педагогічних колективів поліпшити якість освітніх послуг;
- постійно зростаючі запити батьків стосовно виховання та освіти дітей;
- активний пошук розв'язання проблем дошкільної освіти;
- конкуренція між закладами дошкільної освіти;
- усвідомлення того, що нововведення покращать діяльність усього колективу ЗДО.

Інноваційний розвиток має такі складові: «розвиток» – це зміни, які являють собою перехід від простого до складного, від нижчого до вищого, процес в якому поступове накопичення кількісних змін приводить до появи якісних змін; «інноваційний процес» – це процес комплексної діяльності, який ґрунтується на створенні, освоєнні, інтерпретації, використанні та поширенні нової інформації з метою надання певній системі якісних змін [48].

Є низка інноваційних технологій та методик, які тією чи іншою мірою стосуються мовленнєвого розвитку дитини (насамперед українського).

1. Спадщина Софії Русової «Український дитячий садок» [18] .

Автор – С. Русова.

Суть технології. Вченою обґрунтовано умови гармонійного виховання дітей в дошкільних освітніх закладах. Воно має бути індивідуальним, пристосованим до природи дитини, національним, відповідати соціально-культурним вимогам часу, вільним, незалежним від тих чи інших урядових вимог, вибудовуватись на засадах громадської організації. Принципами побудови українського освітнього закладу має бути гуманізм, демократизм, науковість,

національний дух. Їх реалізація забезпечуватиме входження дитини у духовний світ і традиційне життя українського народу, плекання національної та загальнолюдської культури.

2. Педагогічна спадщина В. Сухомлинського [3].

Творчість Василя Сухомлинського пронизана ідеями громадянського виховання, високого ставлення до Батьківщини і до родини як її невід'ємної складової, яку доцільно використовувати в роботі з дітьми. Патріотичні почуття дітей дошкільного віку засновуються на інтересі до найближчого соціального, природного і культурного оточення (сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села, країни, традицій та звичаїв свого народу). Позитивне ставлення до світу закладається на основі виховання любові та поваги до найрідніших людей (мами, тата, бабусь, дідусів, братів, сестер), усвідомлення тісного взаємозв'язку між поколіннями. Приділяючи увагу формуванню у дошкільників дієвих емпатійних проявів щодо близьких, педагоги вчать розуміти, що таке доброта, турбота, вдячність, взаємодопомога, як необхідно проявляти ці почуття у повсякденні, цінувати членів своєї сім'ї й теплоту рідної домівки. Такими зразками морально-етичної, глибоко людської поведінки є твори талановитого українського педагога й письменника Василя Сухомлинського.

3. Методика використання схем-моделей у лексично-граматичній роботі. Автор – К. Крутій [9].

Суть технології. Розвиток у дітей словесно-логічного мислення, формування в них умінь користуватися основними логічними прийомами й операціями. Пропонується наступна схема ознайомлення дітей із предметами:

- первинне ознайомлення дітей з предметом і його назвою;
- дослідження властивостей предметів: колір, відтінки, форма;
- розмір, звуки, шуми;
- співвідношення в просторі; вага; властивості поверхні;
- ритм;
- рух предмета;

- назва деталей предмета;
- групування. Узагальнення і найпростіша класифікація предметів, формування родових і видових понять,
- наступна класифікація – диференціація родових понять;
- розвиток елементів логічного мислення шляхом складання моделей, схем, коректурних таблиць разом із дітьми.

4. Діагностична методика Т. Піроженко «Мовленнєве зростання дошкільника». Автор – Т. Піроженко.

Суть технології. Параметри мовленнєвого становлення дошкільника представлені з позицій комунікативного підходу до розвитку засобів мовлення. Принциповою позицією цього підходу є твердження про те, що міжособистісна взаємодія – основа взаєморозуміння. Неможливо зрозуміти іншу людину не маючи особистісних контактів з нею. Мета і результат мовної взаємодії – розуміння – відбувається лише за умови, коли реалізуються міжособистісні відносини між людьми. Комунікативний підхід до діагностики розвитку мовлення розглядає дитину як активного й ініціативного учасника соціальної взаємодії, в якій дошкільник має не лише засвоїти суспільний досвід (мову), але й щоразу самостійно застосовувати засвоєне, робити свій власний вибір адекватних до ситуації засобів спілкування, нарешті, створювати свої власні засоби для реалізації мети взаємодії. Тому, в комплексному підході такою важливою є саме діагностика (і своєчасне формування) потреб, мотивів спілкування, інтересів, бажань, ціннісних орієнтацій, пов'язаних із людиною. Координати «людина» та «її ставлення до інших» є найважливішими для мовленнєвого становлення дошкільника. Отриманий під час діагностики матеріал дає змогу охарактеризувати форми взаємин між дитиною і дорослим, допомагає визначати комунікативну спрямованість і готовність дитини до комунікації.

5. Технологія формування інформаційно-ігрової творчості дітей Н. Гавриш та О. Безсонової [16].

Суть технології:

– дитина здатна зрозуміти набагато більше та глибше, ніж уявляють дорослі. Вона розумна настільки, наскільки розумною ми їй дозволяємо бути. Саме дорослі відповідальні за широту пізнань дітей;

– у кожній дитині природою закладено творчий початок, якому треба допомогти розкритися. Творчий шлях – шлях численних спроб і помилок з їх обов'язковим подальшим виправленням самою дитиною.

– дитина-дошкільник мислить переважно образами, вона синкретична за своєю природою. Тому тільки максимальне унаочнення та багатофункціональність навчально-пізнавального процесу робить його ефективним.

– дитяча гра задає надзвичайне розвивальне середовище, в якому особистість дитини розкривається повноцінно.

– д) дитина, як і дорослий, любить, коли її слухають, поважають, з нею рахуються.

6. Технологія використання карт розумових дій на заняттях з розвитку українського мовлення Н. Гавриш [27].

Суть технології.

Одним зі шляхів забезпечення активної пізнавальної діяльності дітей є використання даних карт на основі виникнення різних асоціацій. «Асоціація» – це зв'язок між окремими нервово-психічними актами, думками, уявленнями, почуттями, внаслідок якого одне уявлення, почуття зумовлює інше.

Робота з картами розумових дій або асоціативними картками сприяє:

- розвитку асоціативного мислення, уяви, мовлення;
- формуванню цілісної картини світу через вміння встановлювати взаємозв'язки між об'єктами та предметами навколишнього світу;
- забезпечує розвиток творчого характеру та інтелектуальний розвиток дитини;

– робота з асоціативною картою спонукає дитину до самостійного та творчого мислення, розвиває природну асоціативність мислення дітей, увагу, увагу, мовлення;

7. Мнемотехніка (від грец. *μνήμη* – пам'ять і *τέχνη* – мистецтво) – це технологія покращення засвоєння нової інформації через свідоме утворення асоціативних зв'язків за допомогою спеціальних методів та прийомів. Історія мнемотехніки нараховує близько 2,5 тисяч років.

Поняття «мнемотехніка» походить від грецького слова «*mnemonikon*» – мистецтво запам'ятовування. Вважається, що цей термін вигадав Піфагор Самосський у 6 ст. до н. е. Перші роботи з мнемотехніки датуються 86-82 роками до н. е. і належали перу Цицерона та Квінтілліона. Мнемотехніку в дошкільній педагогіці називають по різному: Воробйова В. називає цю методику сенсорно-графічними схемами, Ткаченко Т. предметно-тематичними моделями, Глухов В. – блоками-квадратами, Єфименкова – схемами для складання розповідей, Чепурний Г. – освітньою мнемотехнікою. Мнемотехніка використовує природні механізми пам'яті мозку, дозволяє повністю контролювати процес запам'ятовування, збереження і пригадування інформації.

Мнемотехніка допомагає вирішити такі основні навчальні та виховні завдання:

1. Образність щодо подання матеріалу: веселі незвичні герої – «предмети-образи довкілля», «образи представників тваринного світу» тощо.

2. Варіативність. У технології дібрані методичні прийоми, які спрямовані на розвиток:

- образного, творчого, логічного та асоціативного мислення;
- мовлення, навичок читання, математичних здібностей;
- засвоєння складної для сприймання інформації: терміни, іншомовні слова, формули, історичні дати, тексти тощо;
- навичок самоосвіти

3. Систематизованість. Методичні прийоми можна систематизувати відповідно до освітніх завдань, визначених у Державних стандартах освіти.

4. Універсальність. Методики дають можливість дитині виявляти свою творчість, опановувати різні освітні завдання (складати речення та цікаві розповіді, ознайомитися з цифрами або буквами, вправлятися у лічбі тощо), виконувати завдання у зручному темпі на всіх етапах здобуття освіти.

5. Задовільнення дитячих потреб. Ігрові прийоми допомагають формувати та підтримувати пізнавальний інтерес до навколишнього, діти відкривають для себе нові можливості й інтереси.

6. Сприйнятливість. Методичні прийоми легко сприймають діти та учні завдяки образності, казковості, можливості уявляти, що, своєю чергою, формує у дітей впевненість у собі та у своїх можливостях.

7. Збереження простору-часу. Процес навчання відбувається енергійно, в короткий час, а також не вимагає великого простору.

Таким чином, запровадження технології мнемотехніки у сучасній освітній процес є актуальним, тому що:

- методики мнемотехніки належать до здоров'язбережувальних технологій;
- вони сприяють поліпшенню ефективності засвоєння нової інформації;
- розвивають комунікативні та пізнавальні здібності особистості; творче, логічне й образне мислення;
- формують навички самонавчання;
- підвищують впевненість у власних можливостях [58].

8. Театралізована діяльність.

Театралізована діяльність не є інноваційним видом діяльності дітей, але цей вид творчої діяльності дозволяє вирішувати багато педагогічних завдань, що стосуються формування виразності мовлення дитини, інтелектуального та художньо-естетичного виховання, тому в проекті вона має значне місце. Театралізована діяльність дітей дошкільного віку є могутнім засобом

мовленнєвого розвитку. Вона пов'язана із сприйманням і відтворенням засобами театрального мистецтва образів, які створюються після знайомства з літературними творами. Поєднання літературної та театралізованої діяльності спонукає дітей до виконання творчих завдань, стимулює до імпровізації, сприяє розвитку вмінь складати сюжети своїх казок, оповідань – розвиває зв'язне мовлення дошкільників. Сприяє розвитку діалогового мовлення [45].

Оновлення системи дошкільної освіти, процеси гуманізації та демократизації у ньому зумовили необхідність активізації взаємодії дошкільного закладу з сім'єю. Сім'я – первинний унікальний соціум, дає дитині відчуття психологічної захищеності, емоційного «тилу», підтримку. Сім'я – це ще й джерело суспільного досвіду, де дитина знаходить приклади для наслідування, тут відбувається його соціальне народження.

Вітчизняною педагогічною наукою накопичено значний досвід у сфері взаємодії дитячого садка і сім'ї: К. Ушинський, П. Лєсгафт, В. Сухомлинський, С Русова. Актуальними для сучасного педагогічного процесу є їх наукові узагальнення і висновки про те, що сім'я – початок всіх початків, той виховний інститут, де закладаються основи всебічно розвиненої особистості. Проблему зростання морально здорового покоління, необхідно вирішувати «всім загалом»: дитячий садок, сім'я, громадськість. Взаємодія сім'ї та ЗДО відіграє важливу роль у розвитку і вихованні дитини. На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти взаємодія з батьками вихованців, займає гідне місце в ряду пріоритетних напрямків у навчально-виховному процесі ЗДО. Більшість педагогічних колективів чітко усвідомлюють пріоритетність родинного виховання поряд з необхідністю психолого-педагогічної допомоги батькам. У своїх роботах, вчені пропонують різні форми і методи плідної співпраці дошкільного закладу і сім'ї – Т. Маркова, Е. Арнаутова; розкривають необхідність саморозвитку вихователів і батьків – А. Козлова, О. Арнаутова; пропонують інтерактивні форми роботи педагога з сім'єю – О. Арнаутова, Т. Доронова, О. Солодянкіна. Т. Маркова, Н. Виноградова, Г. Годіна, Л. Загик, звертають увагу на зміст взаємодії з родинами – єдність у роботі ЗДО і родин з виховання дітей, взаємна довіра у

взаєминах між педагогами і батьками та підтримка, використання різноманітних форм взаємодії дитячого садка з сім'єю; (індивідуальні та групові) [14].

2.4 Засоби формування єдиного україномовного середовища між закладами дошкільної освіти та родинами

Для підтвердження гіпотези щодо можливостей створення єдиного україномовного середовища між закладами дошкільної освіти та родинами, вважаємо, що перш за все необхідно створити психолого-педагогічні умови для процесу плідної взаємодії:

Таблиця 2.1

Психолого-педагогічні умови формування єдиного україномовного середовища між ЗДО та родинами засобами інноваційних комунікативно-мовленнєвих технологій та інтерактивних форм взаємодії з батьками

Педагоги	Діти	Батьки
<ul style="list-style-type: none"> – цілеспрямований, активний розвиток національної свідомості педагогів; – створення єдиного освітнього простору між ЗДО та родинами; – високий рівень мотивації та психологічної готовності педагогів до вивчення та впровадження інноваційних технологій в освітній процес; – висококваліфікований педагогічний склад; – інтеграції різних видів та форм навчально-виховного процесу; – використання сучасних ІКТ у навчально-виховному процесі; – постійне самовдосконалення та самоосвіта педагогів; 	<ul style="list-style-type: none"> – цілеспрямований, активний розвиток національної свідомості дітей; – прищеплення любові до рідної мови на основі найкращих зразків українського фольклору; колискових, казок, забавлянок, віршів тощо; – розвиток рідної мови через сенсорне пізнання навколишнього світу; – розвиток зв'язного діалогового мовлення засобами інноваційних комунікативно-мовленнєвих технологій та засоби театралізованої діяльності на основі комплексного та інтегрованого підходу; – постійна мовленнєва практика. 	<ul style="list-style-type: none"> – цілеспрямований, активний розвиток національної свідомості батьків; – інформування батьків щодо організації методично правильної предметної, ігрової та мовленнєвої діяльності дітей вдома; – створення єдиного освітнього простору між ЗДО та родинами; – мотиваційна та психологічна готовність батьків; – постійна взаємодія з родинами у питаннях загального, національного виховання, заснованого на традиціях, звичаях, обрядах народної педагогіки.

З огляду на те, що спілкування дитини з дорослим є головним чинником розвитку мовлення дітей починаючи з раннього віку, необхідно з'ясувати, яким чином й скільки часу приділяють батьки спілкуванню, якою мовою відбувається спілкування з дітьми вдома, які форми спілкування використовують, чи приділяється особлива увага розвитку мовлення дітей в родині. Для цього пропонуємо провести опитування. (Додаток А, А.1)

Розуміючи необхідності включення сім'ї як партнера і активного суб'єкта в освітнє середовище закладу дошкільної освіти пропонуємо започаткувати інтерактивну академію батьківства, з метою:

- створення єдиного освітнього простору між ЗДО та родинами що до забезпечення гармонійного розвитку вихованців;
- забезпечення умов, які будуть спонукати батьків до об'єднання зусиль із педагогами для досягнення позитивних результатів у питаннях розвитку, виховання та навчання дітей дошкільного віку;
- вивчення і поширення досвіду сімейного виховання;
- спільного пошуку сучасних форм і методів співпраці з формування активної батьківської позиції.

Основними напрямками роботи закладу можуть стати: вивчення статусу родин та створення моделі взаємодії між її членами, спільна робота з оптимізації адаптації дітей до дистанційних умов роботи ЗДО, батьківський психолого-педагогічний всеобуч.

На нашу думку ефективними формами взаємодії з батьками можуть стати тренінгові заняття типу «ПАПАМАМАлогія», та практичні інтегровані онлайн заняття (формату психолог – педагоги – діти – батьки) – «ГРАаль». Метою цих занять є підвищення психолого-педагогічної компетентності батьків та ефективність родинного виховання.

При проведенні таких заходів колектив може вирішити такі завдання: забезпечити батьків психолого-педагогічними знаннями з питань дошкільного

виховання та сприяти формуванню довірливих стосунків та демократичного стилю спілкування дорослих з дітьми у родині.

Для формування єдиного україномовного середовища, пропонуємо експериментальний проєкт, через який впровадити систему роботи по взаємодії з батьками в напрямку національно-патріотичного виховання дітей, активного розвитку україномовної комунікативно-мовленнєвої компетентності як батьків так і дітей засобами: театралізованої діяльності, використання асоціативних карток, освітньої мнемотехніки Г Чепурного, технології формування інформаційно-ігрової творчості (Н. Гавриш, О. Безсонової)

Метою проєкту є:

- формування національної свідомості, мовленнєвої культури педагогів, дітей, батьків та їх соціальної активності;
- впровадження різноманітних ефективних форм співробітництва з батьками і встановлення партнерських відносин між педагогами, дітьми та родині;
- розроблення та затвердження плану роботи інтерактивного майданчика «Спілкуємось з радістю»;
- створення єдиного україномовного середовища між закладом дошкільної освіти та родині засобами впровадження ефективних інноваційних комунікативно-мовленнєвих технологій:
- технології формування інформаційно-ігрової творчості Н. Гавриш, О. Безсонової;
- асоціативних карток;
- освітньої мнемотехніки;
- театралізованої діяльності;
- інтерактивних форм взаємодії з родині;
- розробка системи та пошук ефективних методів і прийомів підвищення педагогічної майстерності педагогів з питань мовного розвитку дошкільників;

– збагачення педагогічного досвіду та залучення батьків до вивчення і використання у родинному спілкуванні кращих зразків мовленнєвої культури з дітьми: українських казок, пісень, забавлянок, примовлянь, формул мовленнєвого етикету та розвитку зв'язного діалогу мовлення.

У результаті впровадження проекту очікуються такі результати:

1. Педагогічні кадри:

– підвищення мотивації педагогів до розвитку у дітей комунікативних умінь та навичок, створення постійного україномовного середовища в дошкільному закладі, заохочення батьків до активного спілкування в родині;

– підвищення педагогічної майстерності вихователів, творчого потенціалу та рівня методичної готовності до інноваційної діяльності;

– накопичення науково-практичного матеріалу, методів, прийомів і технологій для розвитку комунікативних навичок та творчих здібностей дітей дошкільного віку;

– розробка та реалізація педагогічних проектів за освітньою лінією «Мовлення дитини».

2. Діти:

– розуміння, що в Україні українська мова є державною;

– володіння діалогічним мовленням: дитина ініціює, продовжує і завершує діалог, використовуючи етикетну українську лексику;

– спілкування українською мовою залежно від ситуації як з однолітками так і з дорослими в межах ЗДО та вдома;

– переказ невеличких текстів та казок, складання різних типів розповідей (описових, сюжетних, з власного досвіду дітей тощо) як за зразком вихователя, так і самостійно;

– слухання і розуміння мовлення дорослих, казок, оповідань, віршів, запам'ятовування їх;

– оволодіння культурою мовленнєвого спілкування.

- розвиток творчих здібностей дітей та розвиток діалогового мовлення у театральній діяльності.

3. Батьки:

- виховання в дітей почуття усвідомлення себе як особистості, яка належить до певної мовної і культурної групи;

- встановлення довірливих, конструктивних відносин між усіма учасниками освітнього процесу;

- забезпечення психологічного комфорту на початковому етапі формування єдиного україномовного середовища між закладом дошкільної освіти та родинами вихованців;

- свідома участь батьків у процесі формування єдиного україномовного середовища.

Продукт проекту:

- інноваційні педагогічні проекти педагогів, парціальні програми ЗДО з розвитку мовлення та творчих здібностей дошкільників, засновані на принципах науковості та інтеграції в освітній галузі, відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти;

- система планування комунікативно-мовленнєвої діяльності;

- оновлення та поповнення методичної бази груп та методичного кабінету ЗДО;

- створення консультативної сторінки на сайті ЗДО для батьків «Вчимося самі, вчимо, граючи» та інтерактивного майданчика «Спілкуємося з радістю»;

- добір методичних рекомендацій для батьків та вихователів за темою проекту;

- впровадження в освітній процес ефективних інноваційних технологій (технологія формування інформаційно-ігрової творчості, автор Гавриш Н., Безсонова О., технології активного засвоєння інформації: мнемотехніки,

використання асоціативних карток та інноваційних форм взаємодії з батьками, мотивування та залучення батьків до україномовного спілкування в родинях;

– впровадження системи інтерактивної роботи з батьками направленої на свідому участь батьків у процесі створення єдиного україномовного середовища між закладом дошкільної освіти та родинами.

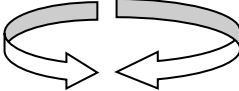
– інтегрування педагогічної спадщини В. Сухомлинського в освітній процес ЗДО.

Для успішного впровадження експериментального проєкту нами розроблена функціональна модель його впровадження та управління.

Таблиця 2.2

Функціональна модель управління та впровадження проєкту

Педагогічна рада ↓	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Затвердження пріоритетних напрямів роботи, розробка та впровадження в систему роботи ЗДО проєкту створення єдиного україномовного простору у закладах дошкільної освіти та родинях.
Завідувач ЗДО ↓	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Спрямування діяльності педагогічного колективу на реалізацію завдань та цілей проєкту; ▪ Здійснення контролю виконання плану реалізації освітніх заходів проєкту; ▪ Здійснення моніторингу кадрового, матеріально-технічного та економічного забезпечення.
Вихователь-методист ↓	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Розробка нормативно-правової та методичної бази з теми проєкту; ▪ Організація роботи з підвищення кваліфікації педагогів; ▪ Організація моніторингу освітнього процесу з розвитку українського мовлення; ▪ Здійснення координації роботи спеціалістів ЗДО з теми проєкту.
Практичний психолог ↓	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Дослідження та корегування психологічних умов освітньої роботи в ЗДО з розвитку українського мовлення; ▪ Забезпечення психологічного комфорту при залученні батьків до створення єдиного україномовного простору; ▪ Добір консультативних матеріалів, рекомендацій з розвитку українського мовлення у родинях разом з вихователями.
Педагогічний колектив ↓	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Здійснення навчально-виховної роботи з дітьми з розвитку українського мовлення та творчих здібностей дітей; ▪ Проведення діагностичних досліджень з розвитку українського мовлення та творчих здібностей дітей дошкільного віку; ▪ Здійснення координації з усіма підрозділами; ▪ Здійснення аналізу та корегування розвитку україномовного середовища.

<p>Діти</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Формування культури україномовного спілкування дітей; ▪ Розвиток діалогологічного мовлення та творчості дітей засобами театралізованої діяльності; ▪ Формування партнерської взаємодії: педагоги – діти – батьки .
<p>Батьки</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Формування україномовного спілкування батьків та дітей в родинях; ▪ Розвиток діалогологічного мовлення та творчості дітей засобами театралізованої діяльності. Залучення батьків до театралізованих постановок казок, мініатюр... ; ▪ Формування партнерської взаємодії: педагоги – діти – батьки.

В даній таблиці можна прослідкувати напрямки взаємодії усіх учасників педагогічного процесу, а також напрямки роботи з даної теми.

Важливим етапом впровадження проєкту вважаємо проведення моніторингу педагогів, з метою виявлення рівня володіння українською мовою та мотиваційно-психологічної готовності до інноваційної діяльності (Додаток Б, В, Д, Д.1), та виявлення можливих ризиків впровадження проєкту, з боку педагогічних кадрів, а саме:

- інертність та стереотипність мислення педагогів;
- страх новизни;
- низький рівень відповідальності;
- низький рівень мотивації та психологічної готовності педагогів до вивчення та впровадження інноваційних комунікативно – мовленнєвих технологій в освітній процес; відсутність інформації про можливість навчатися;
- недостатня обізнаність у новітніх інноваційних технологіях;
- пасивність педагогів у використанні розвиваючих можливостей сучасних педагогічних комунікативно-мовленнєвих технологій;

Мотив – це спонукальна причина, привід до виконання дії. Один і той же мотив може направляти людину до різних цілей, а дія може здійснюватись різними способами. Мотив – це «джерело» активності особистості. Про це свідчать дослідження (Н. Александрова, О. Абдуліна, В. Васютинського, Я. Коломінського, Н. Кузьміна, Д. Ніколенко, О. Петровського, А. Реан, В. Розова, В. Сластьоніна, Л. Спіріна, П. Постникова). Дослідники професійної діяльності

педагога акцентують увагу на потребі постійного самовдосконалення, саморозвитку (М. Чобітько, Е. Муртазаєва, В. Орлов, В. Кушнір). Е. Муртазаєва, наприклад, вважає, що мотив творчого самоствердження є смислоутворюючим в ієрархії мотивів педагога, тому спрямованість, поряд з компетентністю та емоційною стійкістю, є інтегральними характеристиками діяльності педагога. Якщо педагогічна професія для педагога є цінною, внутрішньо значущою, то це сприяє активізації всіх структурних елементів його професійної спрямованості, тому що підтримується потреба в праці за обраним фахом, позитивно-активне ставлення до професії, з'являються цілі та ідеали, пов'язані з нею.

Ознаками недостатньої мотиваційної сфери професійної діяльності є: її бідність, наявність тільки окремих спонукань, наприклад матеріального характеру або виконавських мотивів при втрачанні мотивів творчості; втрата базових ціннісних орієнтирів, дискредитація колишніх мотивів праці, їхня підрядність другорядним мотивам; домінування мотивів зовнішніх відносно професійної діяльності над внутрішніми; незрілість спонукань; конфлікти між окремими спонуками та мотивами; несприятлива динаміка мотивації, її згасання, емоційне «вигорання»; неадекватність мотиваційної сфери фактичному змісту праці, нереальні цілі; штучний інтерес до праці, коли природні стимули втратили силу [29].

Узагальнюючи вище сказане, приходимо до висновку, що успішне впровадження різних інноваційних ідей, технологій, проєктів в освітній процес ЗДО залежить від багатьох факторів, а саме: внутрішньої мотивації педагогів до саморозвитку, самовдосконалення, їх постійної самоосвіти, що цей процес потребує відповідальних, ініціативних працівників. Бажання працювати якісно та продуктивно в єдиній команді професіоналів педагогів та батьків – це основні фактори досягнення успіху колективом, і навпаки – пасивність, інертність, небажання працювати за новими стандартами, ізолюваність роботи педагогів та адміністрації не дають змоги виходити закладам дошкільної освіти на новий щабель розвитку.

Інноваційна освітня діяльність дошкільного навчального закладу – це діяльність, завдяки якій відбувається розвиток освітнього процесу. Колектив, що реалізує інноваційну освітню діяльність виробляє нове уявлення про освітні цілі, завдання і засоби їх реалізації.

Для виявлення рівня сформованості україномовної компетенції у дітей старшого дошкільного віку, відповідно до освітньої лінії «Мовлення дитини» Базового компонента дошкільної освіти, яка передбачає оволодіння дитиною культурою мовлення та спілкування, елементарними правилами користування мовою у різних життєвих ситуаціях, необхідно провести початкового рівня мовленнєвої компетентності, до початку впровадження інноваційних комунікативно-мовленнєвих технологій, а також поточні та підсумкові моніторинги рівня мовленнєвої компетентності дітей. Поступове впровадження запропонованих методів та технологій передбачається з раннього віку впродовж усього періоду навчального періоду в ЗДО.

Визначення рівня досягнень дітей старшого дошкільного віку освітня лінія «Мовлення дитини» за такими критеріями:

- звукова культура мовлення, фонематична компетенція;
- словникова робота та лексична компетентність;
- граматична правильність мовлення, граматична компетентність;
- зв'язне мовлення, діалогічне мовлення, діалогічна компетентність;
- монологічне мовлення, монологічна компетентність;
- українська мова як державна. (Додаток Г)

Для реалізації проєкту по створенню єдиного україномовного середовища у закладах дошкільної освіти та родинах засобами інноваційних комунікативно-мовленнєвих технологій, театралізованої діяльності у взаємодії з батьками, нами розроблено план заходів, в якому скомбіновано різноманітні форми та методи роботи для досягнення поставленої мети.

Таблиця 2.3

Зведена таблиця основних форм роботи з педагогами, дітьми та батьками

Педагоги	Діти	Батьки
<ul style="list-style-type: none"> – інформаційні семінари; – семінари-практикуми; – ділові ігри; – майстер-класи; – відкриті перегляди занять; – тижні педагогічної майстерності; – створення інших педагогічних проєктів за різними освітніми лініями; – методичні навчальні вправи з педагогами та помічниками вихователів з підвищення рівня українського мовлення; 	<p>Гра – як основний та провідний вид діяльності дітей дошкільного віку, звідси:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ігрова форма проведення занять; інтегровані ігрові заняття з використанням коректурних та мнемо таблиць, асоціативних карток, творів В. Сухомлинського, використання елементів театралізованої діяльності з урахуванням інших видів занять; 	<ul style="list-style-type: none"> – психолог-педагогічна, методична просвітницька діяльність на сторінках соцмережі Facebook, на сторінках сайту ЗДО, коворкінги, воркшопи, створення різних тематичних сторінок для батьків з урахуванням їхніх потреб; – теоретично-практичні семінари за різною тематикою; – інтегровані та бінарні заняття з батьками та дітьми;
<ul style="list-style-type: none"> – самоосвітня діяльність – робота над темами самоосвітньої діяльності; – навчальні заняття з підвищення рівня користування комп’ютерними технологіями, медіаосвіти, та використання даних в освітньому процесі ЗДО. 	<ul style="list-style-type: none"> – театралізована діяльність; – сюжетно-рольові ігри; – дидактичні ігри та вправи; – різноманітні форми роботи з медіа матеріалами: презентаціями, мультфільмами, картинами тощо 	<ul style="list-style-type: none"> – національно-обрядових свят, розваг, літературних гостинних, фестивалів, театралізованих вистав за участю батьків, виготовлення поробок, спільна участь родин у конкурсах; – дні відкритих дверей (покази занять, ігрової, дослідницької діяльності дітей); тренінгові ігрові заняття у школах «Академія щасливого батьківства», «ПАПАМАМАлогія» тощо

ВИСНОВКИ

1. Аналіз філософських, психолінгвістичних, лінгводидактичних, педагогічних аспектів досліджуваної проблеми дав можливість встановити, що психолінгвістична та лінгводидактична наука постійно розвивається та поповнюється результатами нових наукових досліджень. Одним із важливих аспектів психолінгвістики та лінгводидактики – є проблема навчання дітей на етапі дошкільного дитинства рідної мови: розвитку усного мовлення як засобу спілкування та пізнання довкілля, виховання мовної особистості, тобто формування особистості, яка адекватно, вільно і творчо застосовує мову в різних ситуаціях з метою реалізації мовленнєвих завдань.

2. Вивчено сутність проблеми білінгвізму, яка є реальною соціально-мовною ситуацією, сутність якої полягає у співіснуванні і взаємодії двох мов у межах одного мовного колективу. Подолання мовної проблеми залежить від утвердження у суспільстві української мови як державної. У зв'язку з цим з'явилась необхідність вироблення стратегії мовної єдності, а саме підняття рівня національної свідомості, розвитку мовної культури – заміни суржику на літературні українські слова та вирази. Для вирішення мовного питання необхідна цілеспрямована, планомірна робота перш за все закладів освіти, зокрема дошкільної освіти, тому що виховання та розвиток маленьких громадян України починається в родині і продовжується в ЗДО, у певному мовному середовищі. З цієї причини виникла необхідність залучення батьків у процес вивчення разом з дітьми української мови не тільки в ЗДО, а і за його межами. Довготривалий процес створення даного середовища, вимагає створення необхідних педагогічних умов: особливого педагогічного такту, терпіння, застосування сучасних методів та форм взаємодії з батьками і родині в цілому, кропіткої роботи з розвитку комунікативно-мовленнєвого спілкування між педагогами – дітьми – родині, оскільки рідна мова відіграє унікальну роль у становленні мовної особистості дитини дошкільного віку.

3. Науковими дослідженнями доведено, що саме період дошкільного дитинства – є особливим періодом значних змін у всіх сферах психічної діяльності дитини: когнітивній, емоційній, вольовій, які виявляються у різних видах діяльності: комунікативній, пізнавальній, перетворювальній. Саме в дошкільний період повинна пройти закладка українських культурно-національних цінностей, засвоєння дитиною культури мовлення та спілкування, елементарних правил користування мовою у різних життєвих ситуаціях.

4. Визначено необхідність створення єдиного україномовного простору між дошкільним закладом освіти та родинами, доцільність використання інноваційних комунікативно-мовленнєвих технологій та засобів інтерактивної взаємодії з батьками для об'єднання всіх учасників педагогічного процесу (педагогів, дітей, батьків).

5. Окреслено необхідність високого рівня психолого-педагогічної готовності до інноваційної діяльності педагогів, вміння адаптувати отриману науково-теоретичну та практичну інформацію до умов власної педагогічної діяльності, вміння вдосконалювати власну систему діяльності на засадах творчого пошуку та реалізації нових ідей в своїй практичній діяльності, оскільки усі ці чинники впливають на якість роботи з дітьми.

6. Сформульовано, основні фактори досягнення успіху колективу у впровадженні різних інноваційних ідей, технологій, проєктів в освітній процес ЗДО залежить від високого рівня внутрішньої психологічної мотивації та готовності педагогів до саморозвитку, самовдосконалення, прагнення до самоосвіти, бажання працювати якісно та продуктивно в єдиній команді професіоналів педагогів та батьків. І навпаки – пасивність, інертність, небажання працювати за новими стандартами, ізолюваність роботи педагогів та адміністрації не дають змоги виходити закладам дошкільної освіти на новий щабель розвитку.

7. Визначено необхідність психологічної підготовки до активного включення родин в дистанційний освітній процес ЗДО в умовах військового стану та необхідність використання сучасних інтерактивних форм у взаємодії з ними.

8. У дослідженні представлено централізоване психолого-педагогічна координація й система узгодження між усіма учасниками освітнього процесу.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Потребує поглиблення наукове обґрунтування проблеми комплексності та варіативності використання інноваційних комунікативно-мовленнєвих технологій та удосконалення навчально-методичного забезпечення процесу формування єдиного україномовного середовища між закладами дошкільної освіти та родинами.

Отримані результати можуть бути використані в плануванні та організації навчально-виховного процесу в закладах дошкільної освіти; в сімейному вихованні; в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О. Педагогічні технології та їх класифікація як наукова проблема. *Сучасні технології в освіті. Ч. 1. Сучасні технології навчання*. Вип. 2. НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ, 2015. С. 8-15.
2. Базовий компонент дошкільної освіти. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. Спеціальний випуск. (нова редакція). Київ : вид-во «МЦФЕР», 2021, 63 с.
3. Баранова С. Л. Теоретичне обґрунтування та практичне використання ідей В. О. Сухомлинського щодо виховання всебічно розвиненої особистості. *Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського : Матеріали науково-практичної конференції. Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди*. Харків, 2019. С. 15-19
4. Береза Т., Зубрицька І., Зелений Ю., Мова – не калька: словник української мови. 20000 слів. Львів : вид-во «Апріорі». 2016, 662с.
5. Білоус С. Нетворкінг у закладі дошкільної освіти : нові можливості для активних і креативних. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. № 7, 2018. С. 10-14.
6. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник. Київ : Вища школа, 2007. 542 с.
7. Богуш А., Маліновська Н. Методика розвитку та навчання рідної мови дітей раннього й дошкільного віку : підручник. Київ : Слово, 2021. 336 с.
8. Бондаренко А., Сизонова О. Зв'язне мовлення засобами наочного моделювання. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. № 6, 2018. С. 16-18.
9. Боровик Л. Технологія наочного моделювання як засіб розвитку комунікативних здібностей дітей дошкільного віку. *Молодий вчений*. № 4(92), 2021. С. 35-40

10. Броніч А. Новіцька Т. Діяльнісний підхід у розвитку дошкільників за вимогами оновленого стандарту дошкільної освіти. *Освіта дітей раннього та дошкільного віку: виклики та перспективи Збірник наукових праць*. Хмельницький : ХОППО, 2021. С. 52-56
11. Ванжа С. М. Вивчаємо вірші за допомогою мнемотехніки. (Серія «Сучасна дошкільна освіта», таблиці). Харків : вид-во «Ранок», 2017. 48 с.
12. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000. Уклад. та голов. ред. В. Бусел. Київ : Ірпінь : Перун, 2005. VIII. С. 1447
13. Ветряна О. А., Гузенко І. В., Дрюк О. О. Моніторинг досягнень дітей дошкільного віку згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти : методичний посібник. Вид. 2-ге, без змін. Тернопіль : Мандрівець, 2017, 272 с.
14. Взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї у вихованні самостійності дітей старшого дошкільного віку: навчально-методичний посібник. / Укл. : О. Лісовець. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2022. 99 с.
15. Гавриш Н. Мовлення дитини, впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. № 3, 2021. С. 3-8
16. Гавриш Н., Безсонова О., Технологія формування інформаційно-ігрової творчості : методичні рекомендації щодо використання коректурних таблиць Київ : вид-во «Слово», 2018, 336 с.
17. Гавриш Н., Кіндрат І. Інтегровані заняття. *Методична скарбничка вихователя*. № 6, 2018. С. 4-35.
18. Гнізділова О. А. Національно зорієнтована модель дошкільного виховання у педагогічній спадщині Софії Русової. *Педагогічна спадщина софії русової та сучасні проблеми реформування національної освіти в Україні (з нагоди 165-ї річниці від дня народження видатної просвітительки) : Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції, 18 –19 лютого 2021 р.* Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. С. 38-44
19. Дарадан Т. Як спілкуватися з батьками на рівних. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. № 7, 2018. С. 15-20.

20. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). Із змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 29 травня 1996 року № 576/6.
21. Ємчик О. Г. Інформаційні технології у дошкільній освіті : навчально-методичний посібник. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 200 с.
22. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». *Відомості Верховної Ради*. № 21, 2019. 30 с.
23. Закон України «Про Освіту». *Відомості Верховної Ради*. № 38-39, 2017. 80 с.
24. Закон України «Про дошкільну освіту». Документ 2628 – 14, чинний, поточна редакція – редакція від 28.09.2017.
25. Закон України «Про охорону дитинства». *Відомості Верховної Ради* № 30, 2001. 19 с.
26. Кіндрат І. Технологія складання інтелектуальних карт : плануємо освітній процес. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. № 6, 2018. С. 16-24.
27. Китайгора Л. І., Зімакова Л. В. Використання сучасних форм організації роботи під час розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/15508/1/18.pdf>
28. Ключко Т., Росса О. Формування мовної стійкості здобувачів вищої освіти в умовах війни. *Молодий вчений*. № 1.1 (113.1), 2023. С. 23-26
29. Ковбасюк Т. Психолого-педагогічні особливості мотивації педагогів до професійної діяльності. *Нова педагогічна думка: науковий журнал*. Том 108, №4, 2021. С. 69-74
30. Кондратець І. Рефлексуємо, щоб поліпшити взаємодію з батьками. *Вихователь-методист*. № 3, 2020. С. 46-50
31. Козак Н. В. Проектна діяльність в закладах дошкільної освіти : навчально-методичний посібник. Київ : ТОВ «НВП» «Інтерсервіс», 2022. 172с.
32. Конституція України. (ст.10, 11).

33. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді. Наказ МОН України від 06.06.2022 № 527.
34. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.89 року, ратифікована в Україні постановою Верховної Ради №789XII (78912) 27.02.91 року.
35. Крутій К. Формування граматичної правильності мовлення дошкільників у контексті комунікативного розвитку : термінологічне поле. *Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка № 3(137), 2018. С. 28-35*
36. Лофті Гаруді Г. С. Білінгвізм в Україні, його соціолінгвістичні та правові передумови. *Львівський філологічний часопис. Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, № 3, 2018. С. 155-158*
37. Лозова О. Психологічні аспекти засвоєння іноземної мови : навчально-методичний посібник. Київ: Київський національний лінгвістичний університет, 2010. С. 5-10
38. Методика розвитку мовлення дітей дошкільного віку: методичні рекомендації до практичних, самостійних робіт здобувачів освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта. Уклад. С. Боярчук. Луцьк : Вежа Друк, 2022. 109 с.
39. Моніторинг досягнень дітей дошкільного віку згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти. / Укладачі : Н. Шаповалова, В. Левченко, Г. Остапюк. Тернопіль : Мандрівець, 2021. 184 с.
40. Білоус С. Нетворкінг у закладі дошкільної освіти: нові можливості для активних і креативних *Вихователь-методист дошкільного закладу. №7, 2018. С.10-13*
41. Інтернет-технології: термінологічний путівник. *Вихователь-методист дошкільного закладу. № 7, 2018. С. 14-15.*
42. Новоселецька Н. І., Ковалевська Н. В. Форми взаємодії вихователів з батьками з розвитку мовлення дітей дошкільного віку в умовах сучасного ЗДО. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі : збірник наук. праць / за заг. ред. О. Гніздлової, відпов. 2019. Вип. 3. Полтава : ФОП Цьома С. П. С. 138-143.*

43. Освітня програма «Впевнений старт». За заг. наук. ред. Т. Піроженко. Київ : Українська академія дитинства, 2022. 80 с. URL: <https://vstart.com.ua/>
44. Панасюк Л. Українсько-російський білінгвізм у контексті ідеології «руського мира». *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. Випуск 36, 2021. С. 221-245
45. Підлипняк І. Театралізована діяльність як засіб розвитку творчої особистості дошкільника. *Acta Paedagogica Volynienses*, Вип. 4, 2022. С. 29-35
46. Піроженко Т. О., Карабаєва І. І., Соловйова Л. І., Хартман О. Ю. Інструментарій оцінювання готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи : методичні рекомендації Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2023. 36 с.
47. Попова Ю. Педагоги та батьки: не цуратися, об'єднатися. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. № 7, 2018. С. 4-9.
48. Прокоп'єва А., Юрченко Н., Горман О. До проблеми використання інноваційних педагогічних технологій в освітньому процесі закладів дошкільної освіти. URL: <http://surl.li/ocwoz>
49. Рудік О. А., Березюк В. С. Інноваційні технології в ДНЗ. Харків : вид-во: «Основа», 2017. 224 с.
50. Соколова С. Білінгвізм в Україні і проблеми національної ідентичності. *Balkania and Slavia*, №2, 2022. С. 51-72
51. Солдатенко О. Використання інформаційно-комунікативних технологій для популяризації культурно-просвітницьких заходів серед населення. URL: <http://surl.li/ocvpk>
52. Стратегія популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава», від 17 липня 2019 р. № 596-р. С. 1-6
53. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт: альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку. URL: <https://lips.in.ua/product/elektronna-versiya-stream-osvita-abo-stezhin/>
54. Терещенко Л. Комунікативна компетентність педагога : три методики діагностування. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. № 6, 2018.

С. 4 – 11.

55. Федяєва В., Пентелюк М. Концептуальні засади виховання дитини як мовної особистості в родинному середовищі. *Іноватика у вихованні. Збірник наукових праць*. Випуск 11, Том 2. Рівне : РДГУ, 2020. С. 35-47

56. Федорова М. А. Дошкільна лінгводидактика : навчальний посібник. Житомир : ФОП Левковець, 2022. 313 с

57. Хомчук О., Велика К. Психологічні аспекти розвитку мовної компетентності. *Вікова та педагогічна психологія*. Випуск 49, 2023. С. 81-84

58. Чепурний Г. А. Мнемотехніка : технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти : навчально-методичний посібник. Вид. 3-є зі змінами та доповненнями. (Серія «Освітня мнемотехніка»). Тернопіль : вид-во «Мандрівець», 2020. 150 с.

59. Шалімова Л. Л. Вивчаємо українську мову. Старший дошкільний вік. (Серія «Сучасна дошкільна освіта»). Харків : Вид-во «Ранок», 2017. 272 с.

60. Швайка Л. Педагогічний моніторинг у ЗДО. Харків : Основа, 2017. 192 с.

61. Швачич Г., Петречук Л., Іващенко Ю., Гуляєва О., Соболенко О. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології : навчальний посібник. Дніпро : НМетАУ, 2017. 230 с.

62. Яковлева А. М., Афонська Т. М. Сучасний тлумачний словник української мови. 55000 слів. Харків : Вид-во «Торсінг», 2017. 672 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для батьків.

Стан залучення дітей до української національної культури та навчання українського мовлення.

1. Мова спілкування Вашої родини?
 - а) Українська.
 - б) Російська.
 - в) Інша.
2. Якщо Ви не володієте українською мовою, чи є у Вас бажання вивчити її?
 - а) Так.
 - б) Ні.
 - в) Не знаю.
3. Чи є у Вашій сім'ї твори українських письменників?
 - а) Так.
 - б) Ні.
 - в) Не знаю.
4. Читаєте Ви дитині твори українською мовою?
 - а) Так.
 - б) Ні.
 - в) Іноді.
5. Чи знаєте Ви українські пісні?
 - а) Так.
 - б) Ні.
6. Як ви оцінюєте власний рівень україномовної компетентності?
 - а) високий, вільно спілкуюся в будь-яких ситуаціях;
 - б) достатній, але інколи не вистачає лексики, щоб грамотно сформулювати думку;
 - в) середній, постійно переходжу на «суржик»;
 - г) низький, тільки намагаюся переходити на українську мову;
 - д) не маю наміру переходити на українську мову.
7. Чи вивчаєте ви зі своєю дитиною віршовані твори українською мовою?
 - а) Так, постійно.
 - б) Іноколи.
 - в) Не вивчаю взагалі.

Додаток А. 1

Анкета для батьків

«Рівень навчання дітей українського мовлення в дошкільному закладі».

1. Чи задовольняють Вас онлайн заняття з дітками в сучасних умовах, які проводять заклади дошкільної освіти? Якщо ні, то чому?

2. Чи помічаєте Ви той обсяг нових знань, які одержує дитина у дошкільному навчальному закладі? Якщо так, то які?

3. Чи надають Вам допомогу вихователі у навчанні дитини граматично правильного мовлення? Якщо так? То яку?

4. Чи бажали б Ви, отримувати допомогу від педагогів ЗДО у вивченні української мови?

5. Яку допомогу Ви б могли надати дошкільному закладу з проблеми формування граматично правильного мовлення дітей дошкільного віку?

6. Які із запропонованих заходів ЗДО вам подобаються найбільше й мають для вас пізнавальну цінність?

Критерії мотивів професійного самовдосконалення

Критерії мотиваційної діяльності педагогів
<p>фінансово-економічні мотиви:</p> <ul style="list-style-type: none"> – збільшення заробітної платні; – кар'єрний ріст; – підвищення престижу професії;
<p>особистісно-професійні мотиви:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Підвищення рівня педагогічної майстерності; – ознайомлення з інноваційними комунікативно-мовленнєвими технологіями; – бажання працювати та почуття обов'язку; – любов до дітей і до професії; – підвищення самооцінки.
<p>матеріально-технічні мотиви:</p> <ul style="list-style-type: none"> – покращення матеріально-технічної бази; – покращення умов праці; – зменшення кількості непотрібної документації.
<p>комунікативні мотиви:</p> <ul style="list-style-type: none"> – атмосфера в колективі; – адекватна оцінка досягнень керівництвом; – компетентність керівництва.

Анкета для педагогів

Анкета для вивчення рівня мотивації вихователів до роботи за новітніми освітніми технологіями.

Будь ласка, уважно прочитайте запропоновані Вам запитання, дайте щирі відповіді. Прізвище та ім'я вказувати не потрібно.

1) Для Вашого бажання працювати за новітніми освітніми технологіями необхідно:

- збільшити кількість інформації про новітнє;
- упорядкувати графіки роботи вихователів;
- розмежувати обов'язки працівників;
- внести зміни у навчальну та виховну діяльність;
- внести зміни у дошкільні методики;
- змінити стиль спілкування адміністрації закладу та вихователів;
- розробити систему матеріального і морального стимулювання;
- створити мотиваційне середовище співробітників закладу.

2) Чи почуваєтесь Ви готовими до засвоєння нововведень?

- Не зовсім готова;
- Не готова;
- Не знаю;
- Буду готова, якщо...

3) Чи вважаєте Ви себе здатними до:

- рефлексії (здібності до самопізнання);
- саморозвитку (активний вплив на зовнішній і внутрішній світ з метою її перетворення);
- самоактуалізації (виявлення та розвитку своїх особистісних можливостей);
- професійного самовдосконалення (формування та розвитку в собі позитивних і усунення;
- негативних якостей особистості);
- розвитку(досягнення бажаного рівня професійної компетентності).

4) Чи користуєтесь інтернетом у пошуці:

- мовного матеріалу;
- наочності;
- музикальних творів.

5) Чи придбали Ви сучасні розробки:

- занять;
- зразків зображувальної діяльності;
- тематичного планування.

6) Чи застосовуєте у комунікативно-мовленнєвій діяльності:

Додаток В

- мнемотехніку;
- інноваційні комунікативно-мовленнєві технології;
- театралізовану діяльність.

7) Пригадайте назви професійних друкованих видань, якими користувались останнім часом:

8) Чи маєте власну систему планування

- з зображувальної діяльності;
- театралізованої діяльності;
- розвитку зв'язного мовлення;
- народознавства.

9) В своїй практиці роботи ви:

- використовуєте досвід інших педагогів;
- інноваційні технології, методи та прийоми;
- володієте інноваційними технологіями і створюєте власні.

11) За період підвищення кваліфікації бажаєте підвищити свій науково-методичний

рівень з питань: філософії, соціології, педагогіки, психології, сучасної дошкільної методики, інноваційних технологій, інформаційних та телекомунікаційних технологій; інших (записати).

12)

На Вашу думку, соціальна активність залежить від :

- виховання;
- темпераменту;
- бажання;
- характеру;
- рівня самоосвіти;
- амбіційності;

13) Якої допомоги Ви потребуєте в оволодінні інноваційними освітніми технологіями:

- особистої психологічної мотивації та налаштування на роботу;
- дидактичної;
- методичної підтримки;
- відпрацювання актуальних питань на психологічних тренінгах;
- адміністративної підтримки;
- іншої допомоги.

14) Ваші пропозиції щодо роботи на наступний рік.

Визначення рівня досягнень дітей старшого дошкільного віку за освітньою лінією «Мовлення дитини» Базового компоненту дошкільної освіти

Високий	<ul style="list-style-type: none"> – вміє самостійно, чітко працювати, правильно виконує завдання без допомоги педагога, проявляти ініціативність; – правильно вимовляє звуки, розрізняє на слух звуки рідної мови; – правильно вживає наголоси у словах, має багатий лексичний запас; – відчуває риму, добирає самостійно слова для рими; – емоційно, та інтонаційно правильно читає вірші, розуміє значення ключових слів; – активно вживає у розповіді прикметники, прислівники, характеризує їх за окремими ознаками;
	<ul style="list-style-type: none"> – правильно вживає відповідні закінчення, правильно утворює слова за допомогою суфіксів, префіксів; – узгоджує прикметники з різними іменниками, узгоджує числівники та займенники; – добирає самостійно спільнокореневі слова; – самостійно складає речення різних типів; – уміє використати свій життєвий досвід та навички чемної поведінки у спілкуванні з однолітками та людьми різного віку; – вміє стежити за ходом розмови, слухати співрозмовника, влучно ставити запитання; – самостійно формулює відповіді, будує речення, складає самостійно невеликі за обсягом перекази, самостійно виконує творчі завдання, активно включається в творчу мовленнєву діяльність; – активно спілкується українською державною мовою, активно використовує словниковий запас українських слів.
Достатній	<ul style="list-style-type: none"> – вміє самостійно працювати, правильно виконує завдання, але невпевнено, може виконувати завдання з незначними помилками; – розрізняє наголоси в знайомих словах, правильно вимовляє звуки, розрізняє на слух звуки рідної мови, але може припускатися незначних помилок, чує риму, намагається добирати найпростіші рими, намагається дотримуватися потрібної інтонації, правильно розставляє акценти; – дає правильні відповіді на питання, може їх обґрунтувати, самостійно добирає слова; – самостійно відмінює слова, розуміє їх значення, використовує їх у спілкуванні, має граматичне чуття до утворення слів, вимовляє їх граматично правильно; – розуміє значення «спільнокореневі слова», вміє самостійно добирати, але невпевнено, слухає не слідкуючи за ходом міркувань співрозмовника, може підтримати розмову з допомогою педагога; – складає перекази з невеличкими підказками вихователя, ініціативний у складанні казок, оповідань, користується різноманітними засобами виразності, має достатній словниковий запас, може передати свої враження; – вільно користується україномовними формулами (привітання, прохання, вибачення тощо) – може висловитись українською мовою зрідка припускаючись граматичних помилок

Додаток Г.1

Середній	<ul style="list-style-type: none"> – правильно повторює слова, але сама відповідає невпевнено, потребує допомоги педагога; – частково потребує допомоги педагога при виконанні завдання з добору рими; – має не достатній лексичний запас, але частково дає правильні відповіді; – відмінює слова, утворює слова за допомогою суфіксів, префіксів з допомогою педагога, виконує завдання частково; – має уявлення про існування слів та зворотів, але користується ними не часто; – коментує сюжетні картинки за допомогою вихователя; – має труднощі в доборі засобів поведінки, виявляє ініціативу під час нагадування; – спілкується неактивно із навідними запитаннями, не завжди дає правильні відповіді, перебиває співрозмовника, намагається звернути на себе увагу; – безініціативні у виконанні завдань; <p>форми висловлювань одноманітні, вміє використовувати мовні формули (привітання, прохання, вибачення тощо)</p> <ul style="list-style-type: none"> – спілкується частково з використанням українського словника
Низький	<ul style="list-style-type: none"> – має значні труднощі зі звуковимовою, часто плутає або називає неправильно запропоновані слова; – виконує усі завдання тільки з допомогою педагога; – має труднощі в доборі потрібних слів для опису сюжетних малюнків, передачі своїх вражень, при складанні розповідей, переказів; – потребує тлумачення педагогом більшості образних висловлювань, фразеологізмів, має недостатній лексичний запас, має труднощі у словотворенні; – відсутній життєвий досвід, не визначає припустиму межу поведінки з іншими людьми, не слухає, перебиває, з неповагою ставиться до однолітків; – не вміє самостійно сформулювати відповіді на запитання, відповідає за допомогою навідних запитань та допомогою педагога; – не вміє складати граматично правильно речення, не вміє переказувати, складати описову розповідь, бідний словниковий запас; – безініціативний, не бажає і не вміє спілкуватися державною мовою. [39]

Анкета для батьків ЗДО

1. Ваше ставлення до обов'язкової дошкільної освіти?

- 1) позитивне;
 - 2) негативне;
 - 3) інше (що саме?)
-

2. Де проходить (або плануєте проходити) підготовку до школи Ваша дитина:

- 1) дошкільний заклад;
 - 2) центри розвитку дитини;
 - 3) курси підготовки при школі;
 - 4) індивідуально з репетитором;
 - 5) дома з батьками;
 - 6) спеціально не готуємось;
 - 7) інше _____
-

3. Чи приймаєте Ви активну участь у партнерських інтегрованих заняттях «ГРАаль»?

- 1) кожного разу;
- 2) за наявності часу;
- 3) інколи;
- 4) ніколи.

4. Чи задовольняють Вас запропоновані форми взаємодії з батьками?

- 1) Так.
 - 2) Ні.
 - 3) Ваші пропозиції
-

5. З яких джерел Ви отримуєте інформацію про навчання та розвиток дітей вашого віку?

- 1) батьківські збори;
 - 2) семінари; семінари-практикуми; тренінги;
 - 3) педагогічна література;
 - 4) періодична преса (газети, журнали);
 - 5) телебачення, радіо;
 - 6) Інтернет;
 - 7) інше _____
-

Додаток Д.1

6. Чи задовольняє Вас робота вихователів групи щодо розвитку особистості дитини та мовного розвитку дитини?

- 1) Так, цілком.
 - 2) Є питання на які б ви хотіли звернути увагу вихователів
-

7. Яким формам роботи з батьками надається перевага у закладі?

- 1) батьківські збори;
- 2) семінари, тренінги, круглий стіл;
- 3) спільні заходи (екскурсії, свята);
- 4) індивідуальні бесіди, зустрічі;

5) усі форми присутні;

6) інше _____

8. Чи маєте Ви можливість обмінюватись інформацією через сайт навчального закладу?

- 1) ні, навчальний заклад не має власного сайту;
- 2) ні, не користуюсь сайтом навчального закладу;
- 3) так, як саме:

онлайн-консультації для батьків;

скринька скарг та пропозицій;

електронні бібліотеки для батьків;

сторінка порад та об'яв;

4) інше (Ваш варіант відповіді)

9. Чи потрібна Вам методична підтримка педагогів закладу, якщо «да», чи є вона корисною для Вас?

- 1) так;
- 2) ні;
- 3) інколи.